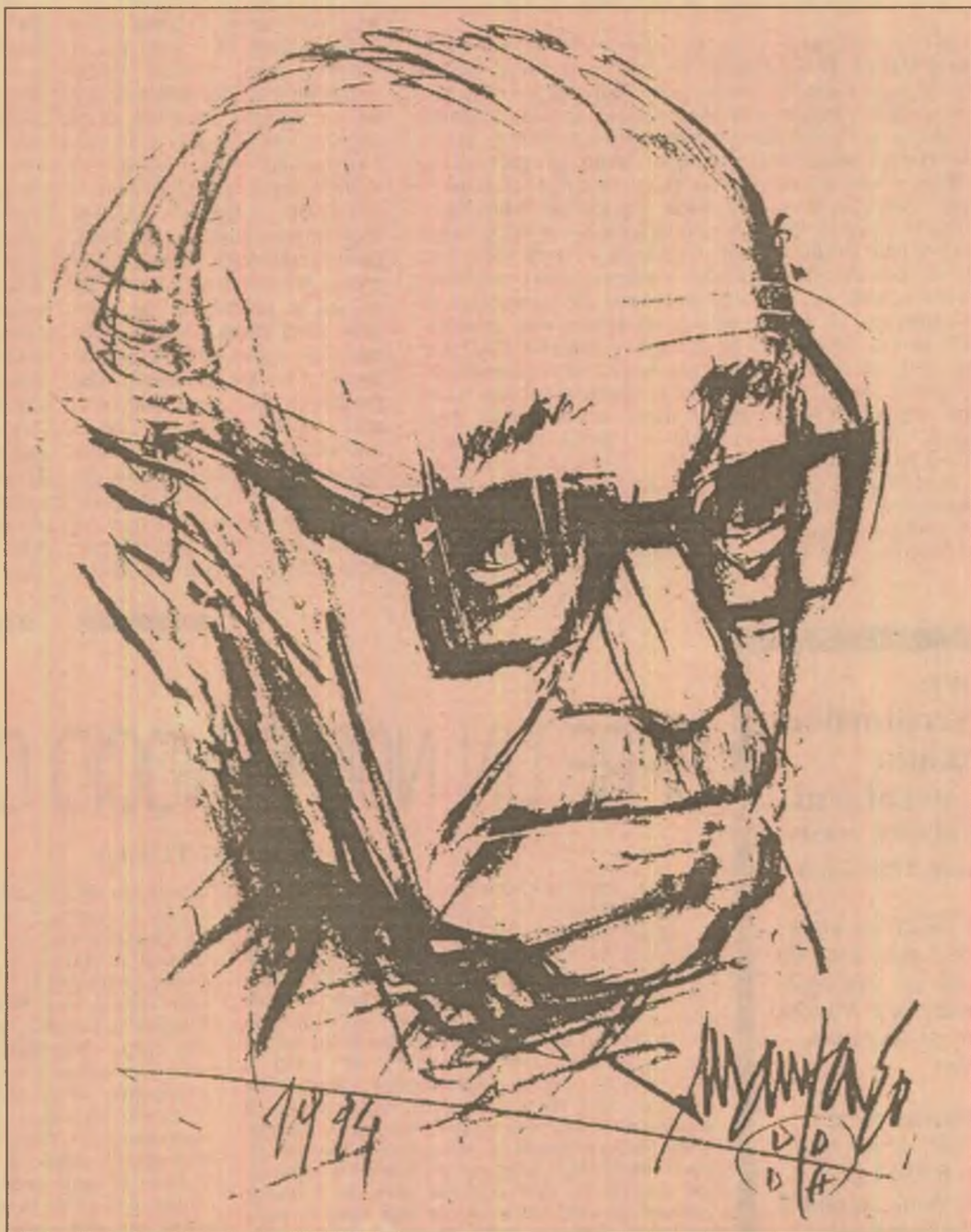

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **9** (262), serie nouă. Miercuri 6 martie 1996. Preț: 600 lei

ernesto sábato

SALA
DE
LECTURĂ

«inima omului nu progresaază»

CANDIDATURI (I)

de ȘERBAN LANESCU

De-o vreme, prezența mișcată, dar și mișcătoare, cum se voiește probabil, deci prezența președintelui Ion Iliescu în teleshows de seară ale TVR1 (dar nu numai) a devenit o constantă la fel ca, bunăoară, sigla postului, sau data și ora exactă. Nimica nimicuța nu-i scapă președintelui în funcție, cu tot ce mișcă-n țara asta; toate, toți „beneficiază” de atenția și de intenția d-sale, evidentă fiindu-i devisa „**Dacă voi nu mă (mai) vreți, eu vă vreau!**”. Și suntem abia la începutul campaniei electorale! Ei și?! Prea bine! Căci, s-ar putea spune, iar dacă nu s-a spus, încă, neîndoielnic o să se spună că așa este perfect normal, că nu e vorba, aferim, de cultul personalității, că, în definitiv, oriunde în lume, în orice sistem democratic la fel s-ar întâmpla, ba chiar se și întâmplă etc. etc. Apoi, nu-i așa, oameni să fim și să gândim/simțim omenește! Că doar n-o să stea (vorba cea populară, de lemn Tănase) lăsându-l pe vreun fitecine să-i ia locul! Nu de alta, ci, cu siguranță frământat de grija pentru destinul țării! O fi, dar, deocamdată, chiar abstracție făcând (ceea ce nu este însă deloc ușor) și de trecutu-i și de cum a ajuns dl. I.I. Iliescu în fruntea României și de cele ce-i revin în seamă de când se află acolo, deci chiar lăsând de-o parte o mulțime de „amănunte”, candidatura d-sale are o semnificație de natură să te pună pe gânduri. O „punere pe gânduri” de să-ți vină... Fiecărui după cum și cât poate.

În primul rând dar și decisivă este „discuția” privitoare la **constituționalitatea/legalitatea candidaturii**. O candidatură pentru, totuși, un al treilea mandat de președinte. Textele legiuitoare cu valoare constituțională din perioada („revoluționară”) anterioară adoptării constituției și, în continuare, actuala constituție indică, indubitabil, ca ilegală, acum, candidatura cetățeanului I.I. Iliescu. Odată făcută, **concesia în această privință ridiculizează, în chiar esența lor, pretenția și aspirația către statul de drept**. Este, va fi un mare pas făcut cu hotărâre și adânc în interiorul unui sistem dictatorial unde, cum se spune, forța dreptului este înlocuită cu dreptul forței. Or, că cel în cauză și încă mulți alții care și-au legat într-un fel sau altul destinul de el, desconsideră primatul absolut al legii – este lesne de înțeles. Ba chiar ar fi utopic și caraghios a le pretinde altceva. Un fabulist ar putea asimila o asemenea pretenție cu încercarea de a dresa ciorile să cânte ca privighetorile. De asemenea, sunt absolviți bieții oameni chinându-se de azi pe mâine, ei se pentru care pretenția respectării constituționalității nu este decât un fel de chichiță avocățască. Păi, chiar *zaiu*, că dacă e om de treabă, atunci de ce să nu poa' să mai fie tocmai el președinte?! Etc. etc. Dar, din păcate, nu numai cei care o disprețuiesc cu cinism și cei care nu au acces la **ideea importanței respectării legalității**, nu numai ei acceptă ori chiar susțin candidatura în cauză, abia astfel evidențiindu-i-se plenar semnificația, spuncam, de natură a te pune pe gânduri. Este un sindrom ce trădează inapetența societății românești pentru democrație. Cel puțin deocamdată. Tocmai fiindcă vizați sunt mai cu seamă intelectualii sau, mă rog, cei care se pretind intelectuali, unii pe bună dreptate. Cu atât mai mult cu cât nu e vorba de vreo dilemă prilejitoare de discuții interminabile când, uneori, pareă numai bunul Dumnezeu ar putea decide cum e mai bine.

DOUĂ CATEGORII DE SCRITORI

de NICOLAE PRELIPCEANU

In anii de după 90, nemaie-
xistând nici un fel de
restricții editoriale, cărțile,
mai ales cele de versuri, au
început să apară cu zecile și,
poate, chiar cu sutele. Tot felul
de oameni, despre care nici n-ai
fi bănuț că se îndeletnicesc cu
așa ceva, își publică volume de
versuri. Mulți – mai ales la
început, acum obiceiul „a stat” –
pretindeau că n-au putut s-o facă
înainte numai din cauza
cenzurii. Ceea ce e adevărat doar
în puține cazuri. Cel mai des e
vorba de inși care scriu pur și
simplu prost, astfel încât
redactorii puținelor edituri de stat
de pe vremuri se sfiau să le
propună opurile spre publicare.
Cenzura nici nu mai ajungea să
le vadă. Un astfel de ipochimen
și-a tipărit, săptămâni sau luni la
rând, într-o revistă ce-i aparținea,
„poezii interzise”, care, însă, nu
puteau deranja cu nimic vreun fel
de putere politică de pe acest
glob, fiind absolut banale. Calita-
tea lor „maîtrese” era lipsa de
har a celui care le scrisese. Dar
desigur că au apărut și poeți noi,
unii foarte tineri și foarte
interesanți. Cu toții, aceștia
apăruți după 90, par a se constitui
într-un „front” – unii ar pretinde
„al salvării literare” – care se
opune sau, în orice caz, privește
ostil către scriitorii și înainte

acceptați, chiar și spre cei
erau doar tolerați. Aceștia
puține excepții, publică m
cărți, dar asta nu pentru că
simți vinovați că au fost edit
înainte, ci poate pentru că
înțeles diminuarea ro
artistului în lume, azi, față d
al omului politic.

Sunt așadar, două cate
de scriitori: cei în plină retra
și cei în plină ofensivă creat
Nici prin cap nu le trece, mai
noilor veniți, că, de fapt, și
perspectiva timpurilor un
toare, dacă vor fi luați în se
vor fi cu toții, într-un si
front, nenumit astfel. Că în a
libertății de a introduce i
direct religioase, dar și sexi
poezie, cu toții trudesc la ace
construcție, începută mai der
indiferent că multura nu le p
ideea, astfel exprimată. Dar c
să existe impresia celor c
feluri de scriitori (feluri
măncare la masa iste
literare)? Poate și din ca
modelului etern, al generații
poate și din cauza celor „c
culturi” enunțate de Lenin
din cauza lui „înainte și dup
august 1944”. Oricât de libe
fi noii veniți, „înainte și dup
august” îi marchează încă și
ei. Abia următorii or să sc
Chiar dacă, acum, 23 augu
cheamă 22 decembrie.

acolade

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
 - Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*),
Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es.
Pop (*secretar general de redacție*),
Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria
Popazu (*dactilografă colaboratoare*),
Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București,
sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenția Credit Bank, sector 2,
nr. 40.10.11.50.16 (lei) și
40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată: INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate
oficiile poștale din țară. Revista
noastră este înscrisă în **Catalogul
publicațiilor** la poziția 2048.

SPRE UN NOU GENOCID CULTURAL

de MARIUS TUPAN

Dintru început trebuie să anunț că nu sunt
membru al vreunui partid și, cât voi
putea să rezist, voi rămâne în afara
îngementărilor, dar asta nu înseamnă că nu am
simpatii și că nu admir anumiți intelectuali care,
cheltuindu-și timpul și energiile, încearcă să repare
ceea ce au distrus culturii acestor ani, cam aceia
de ieri, sateliți ai Suzanei Gădea sau ai lui Mihail
Dulea. Invitat la o conferință de presă a
proaspătului partid **Alternativa României**,
recunosc, fără rețineri, că programul cultural al
acestuia e salutar, convingător, exact ceea ce lipsea
acum, într-o perioadă de demagogie și haos social.
Intervențiile clare, tranșante ale conferențiarilor au
pus degetul pe rană dar, mai ales, au formulat
variante pe care orice om de bun simț le vede
realizabile, fără prea multe strategii. Important este
să se știe că mai există și oameni responsabili,
animați de idealuri înalte, care merită să fie luați în
calcul, ci nu numai clientelari sezonieri, care fac
jocul unor politicieni sadici, veniți în fruntea
bucatelor cu un singur gând: să le îngurgiteze fără
scrupule! Știam și noi dar, dacă starea de alertă e
evidentă și pentru alții, nu putem decât să ne
alăturăm și să tragem noi semnale de alarmă.
Cultura e una singură, indivizibilă, care nu trebuie
anexată unui partid antinațional, încăpută pe mâna
unor profitori, oricând pregătiți să înlăture pe aceia
care nu le cântă în strună. Ca mai ieri, se ivesc (și
sunt plătite) slugile, de obicei intelectuali mediocri,
fără caracter, jucându-și ultima (poate singura!)
carte – aceea a linsurii. Din nou asistăm la

deplasarea de termeni: de la cultură la cult,
creație la venerație, de la unicitate la colectiv.
Să observăm cine se bucură de sponsorizări
bugetul de stat (de fapt, e vorba de un târg
puterea autoritară și monstrelui de circumstan
vom înțelege mai bine pentru cine bat clope
Era greu de prevăzut, prin 1990, că lichelele, fu
din calea revoluționarilor ca potârnicile,
reveni în forță și-și vor da pe față propensiunile
vindictive. Acum, sunt pregătiți să se îngredă
și cu noi legi, să-și valideze (!) creatorii pre
superdotați (!), sfidându-i pe creatorii auter
lăsându-i cu sadism să se zbată în neccazuri și n
Cunosc pe unii **apolitici** care au patru și c
slujbe, fără să se întrebe dacă e normal să ca
patru sau cinci salarii, dar și destui nevo
creatori remarcabili, care tipă dar nu se pre
convinși că rolul lor e totu altul. Nu supor
devină remorca peunii politicieni veros a
vreme cât o parte din adevărul lumii contempo
se răsfrânge și-n opera lor. Aservirea echival
de decădere, trișarea te conduce spre sinuciu
Apoi, nu mai e nici o nouate că-n cultura ane
de guvern acționează rețele de tip mafiotic, tole
firește, de un minister al culturii care gestion
catastrofal un fond ce nu i se cuvine, nici m
parțial. Această instituție capătă acum un ro
strangulare a culturii române ci nu de stimulare
de aici și până la genocidul cultural nu mai
decât un pas. Vom vedea și cu alte ocazii în ce l
trăim și care ne sunt gardienii creației.

CRIZA DE COMUNICARE

de LAURENȚIU ULICI

Este necazurile economice, sociale, politice și morale care fac amară viața românilor în aceste vremuri de iziție se așterne, ca o ceață groasă, criza de comunicare. Ea este, oriunde ar apărea, un tor favorizant al necazurilor dar tinde să vină – cel puțin la noi – o sursă a lor. O sim pretutindeni: în viața politică legislativul nu comunică cu executivul, acesta urmă nu comunică cu structurile ministeriale teritoriale, puterea nu comunică opoziția, partidele politice nu comunică e ele, propunând doar discursuri paralele eventual, o gâlceavă epidermică, idealul politic al celor care conduc nu comunică deloc practica lor politică etc.), în viața socială știuțiile statului nu comunică cu organizațiile societății civile, patronatul nu comunică sindicatele, grupurile de interese socio-profesionale nu comunică între ele cum nu comunică nici păturile sau categoriile sociale, etc.) și chiar în viața individuală (tot mai puțin comunică om cu om, grup cu individ, flet cu suflet ori minte cu minte). O dată ce este constatată-o, ni se deschid în față două emări ca două poteci: una ne îndeamnă să stabilizăm efectele crizei de comunicare și să căutăm soluții de eliminare, cealaltă sugerează să identificăm cauzele crizei, să le eliminăm pentru a fi siguri că efectele nu se vor mai produce. Evident, a lua o potecă e cea mai bună deși tendința astră, ca un blestem, este s-o urmărim pe mână. De secole ne tot luptăm cu efectele și să ne intereseze cauzele, lucru confirmat mai de curând – de osârdia caraghioasă a edificării unei economii de piață pe modele economiei socialiste dar cu instrumen-

tarul și mentalitatea acesteia. Așadar, de unde vine la noi (pentru că alții au, fără îndoială, alte cauze) această de toți resimțită criză de comunicare? Pentru ca răspunsul, oricum multiplu, să fie și limpede este suficient să grupăm ipotezele-cauzale în câteva categorii incăpătoare. Ar fi, mai întâi, cauzele **moral-psihologice**, ținând de trăsăturile, ca să zică așa, genetice ale ființei românilor. E vorba de cauze potențiale, latente în toată existența noastră istorică, actualizate într-un fel sau altul în funcție de presiunea împrejurărilor. Intre ele: susceptibilitatea, generatoare de neîncredere în ceilalți, și fatalismul, generator de indiferență lirică, deci cărcotașă față de (orice) altceva. Ar fi apoi cauzele **istorice**, ținând, la rândul-le, de obișnuințele căpătate de-a lungul unor perioade de câteva generații, de regulă cu rost de apărare. Așa sunt zeflemeaua fanariotă, expresie a neîncrederii, și retragerea pe margine, expresie a indiferenței. În fine, ar mai fi și cauzele **conjuncturale**, ținând de comportamentul în situații istorice de scurtă durată. De pildă ezitarea la oferte insuficient de limpezite, un fel de târguială neîncrezătoare și retragerea în sine după întâlnirea repetată cu situații ce sfidează bunul simț, un fel de nepăsare tricoasă. Toate acestea au ca laitmotiv neîncrederea și indiferența. Or, tocmai neîncrederea și indiferența definesc, în principal, criza de comunicare. Ceea ce ar trebui, deci, făcut este eliminarea celor două stări, la nivelul individului și la nivelul comunității. Cred că pentru recăpătarea încrederii primul pas absolut necesar ar fi instaurarea adevărului în

dialogul individual sau social, demontarea minciunii și, mai ales, a plauzibilului care este, de fapt, uzurpatorul adevărului. Iar pentru ieșirea din indiferență potrivită ar fi identificarea intereselor individuale și de grup și cultivarea lor pragmatică, fără demagogie și fără ipocrizie. Ambele soluții sunt, deocamdată, absente din peisaj. Din peisajul nostru vreau să spun. Și dacă ne gândim că, prin diminuarea până la anulare a posibilităților de solidarizare a indivizilor și grupurilor sociale, criza de comunicare poate fi exploatată machiavelic de un regim politic, aflăm și de ce absentează din peisaj soluțiile sus-pomenite. Ceea ce nu știu însă cei tentați de exploatarea politică a crizei de comunicare este că, finalmente, o astfel de criză – nerezolvată la timp – pulverizează tot edificiul social. Speranța tinerii ei sub control, fără a o rezolva, este pură iluzie. Lipsa de succes a programelor politice, bunăoară, în marea masă a electoratului, indiferent dacă aceste programe vin de la partidele puterii sau de la cele ale opoziției, se explică în primul rând prin criza de comunicare. Cu excepția Partidului Democrat și, mai nou, a Alternativei României, nici un alt partid din România de azi nu pare preocupat de rezolvarea acestei crize. Deși la vedere, poate că pericolul pe care-l reprezintă o astfel de criză nu este interpretat ca atare de oamenii politici. Il iau, probabil, **la legere**, după obiceiul locului. Și e mai mult decât păcat. Pentru că, pe lângă faptul că ne transformă pe fiecare în niște „mișcătoare singurătăți” și pe toți într-un Babel de monologuri paralele, criza de comunicare mai are și puterea satanică de a ne lăsa „fără rost”, cum ar zice filosoful. Iar răul acesta e vecin cu neantul. De altfel, tragedia popoarelor care nu mai sunt a fost dacă nu provocată cel puțin sprijinită de o asemenea criză de comunicare, mai rea decât toate celelalte crize (economică, politică, morală etc.) pentru că le poate însuma hrănindu-le și, totodată, hrănindu-se din ele.

(din „Privirea“)

timpul retrării

SCRISOARE PENTRU LOU

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Lou Andreas-Salomé a făcut pentru emanciparea femeii – la sfârșitul secolului trecut și la începutul celui în care încă ne mai aflăm – mult mai mult decât teoreticienii și filosofii civilizației umane, decât asociațiile literare de femei și, evident, a drept emanciparea femeii în direcție decât agitatorii care au încercat să utilizeze tensiunea, îndrăgita acută, dintre sexe, spre a o răva și a o adăuga mult-propoduitelor uri – de clasă, de rasă și, pur și simplu, urii hobbsiene a celui față de om.

Ca prietenă intimă a lui Friedrich Nietzsche și a lui Rainer Maria Rilke, apoi ca adeptă a lui Sigmund Freud, scriitoare și cercetătoare în meniul psihanalizei, personate aparținând grupului principal creatori ai acestui domeniu de gândire și creație – Lou Andreas-Salomé, nume atât cunoscut astăzi, spunând de cele mai bune șanse a se păstra în eternitate, a probat în toată viața sa că un spirit profund feminin se poate realiza perfect într-un cuplu (acest model subîncorporând unire și dezinire), iubirea care există în sine,

vectorializând ființarea umană indiferent de circumstanțe, ca și prin existență independentă, în largă lume a intelectului și emoției. Pasiunea nu este neapărat – așa cum crede Aristotel – factorul de deturnare a rațiunii. Pasiunea poate fi o încercare, dar, mai presus de toate, cel puțin la nivelul emoției pure, ea este criteriu ontologic uman. Energia interioară a lui Lou Andreas-Salomé se relevă cel mai bine în chiar înfățișarea sa, așa cum ne este aceasta cunoscută din portretele fotografice rămase. Spiritul său pătrunzător, creativ și ferm se regăsește în scrierile publicate, destul de numeroase. Sigmund Freud a prețuit-o și a numit-o „poetul psihanalizei”.

În 1931, în vârstă de șaptezeci de ani, Lou adresează lui Freud o „scrisoare deschisă” – un eseu de peste o sută cincizeci de pagini – la aniversarea șaptezeci și cinci a fondatorului psihanalizei. Omagiul pe care femeia și scriitoarea cu o atât de vastă înțelegere și cunoaștere îl aduce lui Freud nu este lipsit de o anumită tendință a distanțării, a afirmării punctului de vedere propriu, a continuării, pe contul său, a

descoperirilor deja făcute în spațiul, poate infinit, de penumbră, al inconștientului.

Lou Andreas-Salomé socotește – așa cum rezultă din scrisoarea către Freud – că nebunia, creația, genialitatea sau pasiunea erotică derivă din aceeași energie a iubirii nesatisfăcute (sau insuficient satisfăcute). Spre deosebire de Freud, Lou afirmă că libidoul este permanent prezent sub forma unei forțe psihice prevalente și nu sub aceea a unui instinct care trăiește afirmarea, metamorfoza (fazele oedipiană sau cea a complexului de castrare, ori a identificării), maturizarea, culminația și apoi declinul. O asemenea viziune pare să releve un important coeficient romantic în personalitatea lui Lou Andreas-Salomé; nu este exclus ca tocmai pentru aceasta scriitoarea să își fi ales ca prieteni un Nietzsche și un Rilke, personalități ce par imposibil de liniștite, fie și cu toate emoțiile, trăirile și sentimentele lumii.

Viața acestei scriitoare este mai sugestivă, în spațiul spiritului, decât teoriile sale și chiar decât opera sa. În ultimii ani – mai curând, ar trebui spus, chiar în ultimele luni – studiul psihologic al personalității tinde să ia ca bază analiza capacităților emoționale și mult mai puțin coeficientul de inteligență. Un gen de indice al „inteligenței emoționale” ar fi mult mai relevant pentru perspectivele ființei umane decât orice alt criteriu. Daniel Goleman, unul dintre marii specialiști

ai domeniului, clarifică acest aspect într-o foarte recentă carte a sa, „Emotional Intelligence”, publicată la Bantan. Lou Andreas-Salomé este – prin cercetările și sugestiile sale psihanalitice – principala precursoră a acestei tendințe care marchează gândirea actuală.

Elementul direct de cunoaștere este însă tot mai mult considerat, în analiza oricărui act psihic. Astfel, științele cognitive, pe de o parte, și cercetarea emoțiilor, pe de altă parte, ajung să constituie, ambele, porți către suflet, în același timp egal de importante și insubstituibile.

A cunoaște – experimental, conceptual și rațional – tot ceea ce trebuie cunoscut; a face, nu mai puțin, experiența directă a trăirii emoționale a propriei vieți, ca reflex al unei lumi cu multiple surse – iată ceea ce nu a evitat Lou Andreas-Salomé și ceea ce astăzi nu mai poate fi evitat fără a suferi apoi pedeapsa unei noi forme de excludere, aceea spirituală.

Post-modernitatea, numită astfel târziu, dar schițată de Lou, ca proiect interior, este integralitatea metodelor cunoașterii – cunoaștere situată pe cel mai vast suport spiritual. O asemenea necesitate preliminară, când este vorba de o nouă încercare creativă, nu discriminează – în nici un fel – politica de literatură, arta de știință, viața ca universalitate de viața ca devotament centrat.

Virgil Ierunca, SEMNUL MIRĂRII

Studii extrem de concentrate, esențializate, despre Maiorescu, Octav Șuluțiu, Ion Vinea, Ion Biberi, Alexandru Busuioceanu, Basil Munteanu, Dan Botta, Eugen Ionescu, iar, dintre străini, despre Malraux, Orwell, Soljenițin, toți aceștia încadrându-se în preocupările critice vizând efortul – de neslăbită necesitate – al „întoarcerii repetitive”. Dar secțiunea cea mai interesantă a volumului pare a fi aceea în care Virgil Ierunca-a căutat să pună accentul pe autorii români aparținând perioadei de „marginalizare rodnică”. „Cum centru devine, într-un regim totalitar, monopolul unei ortodoxii implacabile (implacabilul violenței, al prostiei, rușinii și umilirii) cei care au ales marginalizarea au constituit o comunitate a onoarei, dovedind că există și un destin al adevărurilor”. Este vorba despre Dumitru Stăniloae, Sergiu Al. George, Liiceanu, Pleșu (evoluția acestuia în perioada de după evenimentele decembriste meritând o analiză mai atentă și mai „la rece”, ținând seama de unele sinuoșități derutante, dar nu inexplicabile), M. Nițescu, N. Steinhardt, Patapievic și, nu în ultimul rând, Alexandru George, cel mai neliniștit și mai inclement critic al momentului actual.

„Semnul mirării” este o carte accentuat fertilizatoare. (Humanitas)

Petre Barbu, DUMNEZEU BINECUVÂNTEAZĂ AMERICA

Totul este spus cu scrâșnire în acest roman perfect încadrabil într-o direcție pentru care au optat un număr de prozatori ai generației „nouăzeciste” (denumire cam neghioabă). O familie măcinată de frustrări, dușmănie, complexe, în sânul căreia un tată pensionar ține să își compenseze absența brumei de putere socială prin gesturi grotești, mitocănești, o mamă e strivită de umilințele acumulate pe parcursul întregii vieți, abandonată acum, cu de la sine voință, pasivității absolute, o soră își arde revolta vârstei juvenile în sterile violențe de tip rocker, un frate își sugrumă definitiv vocația intelectuală printr-o dispariție ambiguă, vecini cu nostalgii sterpe, mezinul – vocea auctorială – hărăzit eșecului după eșec, visând la un Dincolo, la un liman al salvării prin suprimare fizică cu iz fantastic, oarecum de science-fiction. Totul se destramă, se descompune lent, există în acest roman remarcabil o furie obosită, lupta este abandonată definitiv; indigența integrală, iată semnul sub care se produc involuțiile.

Alături de Daniel Bănuțescu, Radu Aldulescu, Caius Dobrescu, Petre Barbu conturează o generație de demolatori justificați. Pe când, însă, re-edificarea necesară?! (Nemira, 4000 lei)

Paulo Coelho, ALCHIMISTUL

Best-seller de necontestat al anului 1995 (vândut în peste 6.000.000 de exemplare, în 47 de țări, tradus în 23 de limbi – chiar și în coreeană –, urmând a fi ecranizat de reputata casă de filme Warner Brothers), romanul brazilianului Coelho reușește rara performanță de a se adresa în egală măsură adolescenților și adulților, fie aceștia din urmă cititori obișnuiți, fie amatori de rafinate ideatic turnate în romanesc.

În urma unui vis, un ciobănel va porni spre Egipt, în căutarea unei comori. Pe parcursul lungului său drum se va confrunta cu marile mistere de sorginte divină, va descifra – sub îndrumare aleasă – semnele înscrise de Sufletul Lumii în Marea Carte a Naturii (vezi Liber Mundi!), va cunoaște o experiență erotică și, ajuns la poalele Piramidelor, va descoperi că locul comorii este exact în casa pe care o părăsise. Scriitorul a fost inspirat de o parabolă sapiențială, conform căreia comoara destinată ție se află chiar în preajma ta, poate în adâncul ființei tale, dar, pentru a o afla, trebuie să parcurgi un șir de experiențe, pe traseul cărora spiritul să fie solicitat cu maximă eficiență, depășind tangentul.

Se află în această bijuterie literară ecouri din scrierile roscruce, alchimice (Coelho însuși s-a școlit mai bine de un deceniu în alchimie) și francmasonice, topite savant într-o legendă modernă. Frumusețea gingașă a basmului oriental îngemănată cu un picaresec seducător, încifrările specifice textelor ezoterice țesute pe canavaua unui simbolism filozofic evident, iată nervurile coordonatoare ale unei narațiuni care evoluează limpede, surprinzător de firesc; apele liniștite sunt cele mai adânci. (Nemira)

Ovidiu Dunăreanu, CU BUCURIA ÎN SUFLET

Frumos scrie acest poet în proză, descins din Sadoveanu și din Fănuș Neagu. Scrie despre pământul dintre Dunăre și Marea cea Mare, contopindu-se cu luminile inconfundabile ale acestui petec de pământ parcă, realizează mici podoabe de aurfaur, are știința de a percepe cu maximă acuitate gestul aparent insignifiant, de sub penelul său muiat în pastă fovistă apar fragmente de pânăză mustinde de căldură molcomă: fantastul își extrage din banalitatea cotidianului doza trebuincioasă de miraculos, de cvasi-legendar, personajele evidențiază profunzimea nebănuite la o privire neatentă, abisul este sugerat cu discreție, dar nu mai puțin convingător.

Într-o avalanșă de modernism, postmodernism, de tineri furioși sau... postfurioși, într-un peisaj literar în care scriitura vine ca o răsfrângere a luminii crude pe lama unui briceag bine ascuțit, scrisul lui Ovidiu Dunăreanu aduce liniștea tradiției, echilibrul, și propune o reîntoarcere la ceea ce definește esențialitatea prozei românești. (Leda, 2200 lei)

John Saul, ÎNTUNERIC

Celor slabi de înger, romanul nu le trebuie recomandat: Villejeune, un orașel din Florida, este locul unde se deapănă istoria familiei Anderson, familie bântuită de un spirit malefic; legile și regulile civilizației moderne sunt ignorate total, o serie de personaje terifiante se întrec unele pe altele în crearea galopantă a misterului escaladat, întâmplările se derulează exclusiv după tainice rațiuni (dacă se poate vorbi aici de rațiune!), cititorul asistă cu sufletul la gură la o suită de ritualuri înfricoșătoare, cu prunci sacrificiați pe altare diavolești, sarabanda satanică se desfășoară într-un ritm năucitor.

Autorul și-a însușit fără de cusur legile romanului gotic, dar și rețetarul romanului cu priză la public. John Saul știe că, totuși, copii rămânem și alergăm mereu și mereu după alte și alte jucării, fie ele și din categoria celor care îți fac părul măciucă... (RAO, p.n.)

ANTICARIAT

Constantin Rădulescu-Motru: Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor, Buc. 1932

Studiul reprezintă, pe de o parte, concluzia unor preocupări mai vechi în problemele de teorie generală a culturii (Cultura românească și politicianismul, Puterea sufletească, Sufletul neamului nostru, Personalismul energetic), pe de altă parte, o premisă pentru lucrările fundamentale care îi vor urma: Românilism – catehismul unei noi spiritualități, Timp și destin, Etnicul românesc. Pentru C. Rădulescu-Motru, vocația înseamnă „îndreptarea omului după o voce care-l cheamă (...) Este vocea sângelui, a conștiinței, a onoarei, a strămoșilor, a pământului pe care cineva s-a născut etc., este vocea unei existențe în care intră cu ceva acela care este chemat (...) Oamenii cu vocație prezintă o admirabilă potrivire a firii lor la munca pe care societatea o cere de la individ”. Întrebându-se asupra viitorului socio-național al României, Motru da un răspuns pe termen lung: „Enigma românească pentru viitor va avea o altă soluție decât aceea de a reveni la trecut. Revenirea la trecut n-a fost, undeva pe lume, cu puțință. Ea, oriunde s-a propus, s-a dovedit întotdeauna ca un simplu pretext pentru a ascunde planuri inavabile”. Iată, deci, un Rădulescu-Motru europeanist. Dar, veștejind „europenizarea” României petrecută de prin a doua jumătate a secolului trecut până pe la deceniul 4 al secolului nostru, filozoful adăuga: „Chemații au fost copleșiți de nechemăți. O selecție pe dos s-a pus la cale: productivii au fost înlăturați pentru a face loc improactivilor; împrumuturile făcute din Apus, sub diferite forme, împrumuturi de idei și de bani, au fost utilizate pentru a mări beneficiile personale, iar nu productivitatea culturală a țării”. Nu-i așa, parcă se citește cu interes aceste (în special, ultime) rânduri în anul de grație 1996... (Anticariatul din Bd. I. C. Brătianu, 5900 lei)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Paulo Coelho, Alchimistul
- Michel Tournier, Meteorii (Univers, 9000 lei)
- Donald Spoto, Marilyn Monroe (RAO, 14000 lei)

Librăria Sadoveanu

- Virgil Ierunca, Semnul mirării
- Paulo Coelho, Alchimistul
- Colectiv, Șase zile care au zguduit lumea, (6000 lei)

Librăria Eminescu

- Tahar Ben Jeloun, Copilul de nisip. Noaptea sacră (Univers, 5500 lei)
- Paulo Coelho, Alchimistul
- Donald Spoto, Marilyn Monroe

Librăria Alfa

- S. Damian, Fals tratat despre psihologia succesului (Du Style, 7000 lei)
- Virgil Ierunca, Semnul mirării
- Paulo Coelho, Alchimistul

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Donald Spoto, Marilyn Monroe
- Petre Barbu, Dumnezeu binecuvântează America
- Michel Tournier, Meteorii

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

DEBUTUL, ÎN FINE!

de DAN CRISTEA

Așa cum remarcă și unul dintre comentatorii săi, Augustin Frățilă (născut la Aiud, în 25 noiembrie 53) își ia în sfârșit inima în dinți și debutează ziu, după ce semnale despre poemele lui sîpate prin presă ori circulând în mediu oral) aparțineau unor mari scriitori, precum Nichita anescu sau Nicolae Breban, apăruseră deja un vreo cincisprezece ani. Un debut ce se lasă teptat își are posibil atracțiile lui, dar se nfruntă nu mai puțin cu riscuri. E ceea ce se și amplă cu volumul lui Augustin Frățilă, al rui limbaj în întregul său nu se mai suprapune act peste cel al momentului liric de ultimă tă. Se simte în carte, nu numai în limbaj, dar în tematica abordată, o anume datare și atificare a poemelor, provenind din mai multe rste și din preocupări dispersate.

Nicolae Breban vorbea în legătură cu autorul azi despre „postura arhaică a trubadurului, rându-și versurile înainte de a le publica în lum”. Poetul-trubadur ar face parte însă din categoria cântăreților hârtiei”. Nichita Stănescu narca două tendințe în poezia lui Frățilă. Una fi „aceea a unei retopiri totale și a unei topiri între poezia odinioară argotică și osul de tip melancolic și metafizic, iar alta, ntr-o îmblânzire a elementului cosmic adesc până la cutuma monologului firesc și rbinte”.

Aș detecta mai degrabă trei dicții în poemele Augustin Frățilă, corespunzând în mare și or trei secțiuni în care e împărțit volumul. Un m filon e cel ardelenesc, bazat pe sentimentul diției familiale și al memoriei mitizate a ginii. Metafora blagiană a sângelui circulă tos, departe însă de organizarea metafizică a tului din Lancrăm, căci traseul imaginat de gustin Frățilă e mult mai simplu, de genul fundării în bezna sangvină sau de tipul scris de o „arteră aglomerată între/ maternitate cimitir”. Viața e prin urmare aici „oglindea a familiei”, dar și „revoltă într-un azil de

bătrâni”. Apelul neguros la memoria atavică se face sub semnul metaforei cinegetice („Lunec prin memorie ca prin/ țeava unei teribile/ arme – ochiul țandări”). Retorica e violentă, colțuroasă, aprigă, pompată de excitația nervoasă și recurgând uneori la imagistica fantasticului apocaliptic: „Din burțile sparte ale căteleur cad/ lupii cei noi unul după altul, lungi/ coridoare ale fricii, prin care/ aleargă sângele, ca/ șoricelul în roata lui, nesfârșit, către/ fundul inimii noroios”. Finalurile de vers, cum se observă, urmează o transcriere hurducată, arbitrară, neconformă cadenței reale a poemului. Simbologia agonală se extinde și la sentimentul iubirii: „Mă rezem în iubire/ ca-ntr-un pumnal; lunec/ până la plăsele, fac/ cu pământul un unghi.// Luminat de aura/ trupului căzut, sunt/ arătătorul acestui ceas al durerii.// Iau liniștea drept truc al urletului; te văd,/ înveșmântată în cărnuri scumpe/ cum treci, smucită de/ animalul frumos/ de la celălalt capăt al nervilor” („Doamna cu cățelul”, p. 38).

Intuiția simplă dar esențială e aceea că familia și succesiunea generațiilor pe trupul acesteia constituie în fond o conjugare a morții. Câteodată în pânzele destul de descusute ale poemului suflă melancolia baladescului villonesc grefat pe citatul parodic național: „Anii, anii/ puii, feciorii mei/ vlăguți, întorși de la/ joc – iată-îl, zgribuliți/ laolaltă într-o noapte/ ordinară și rece, într-o/ bucătărie mică de bloc.../ Și eu/ eu ce/ mai fac, ce mai spun? ian'/ nopțile trec, catedrale pustii – limba/ umflată în golul imponderabil al setei – dar/ unde-mi sunteți imnuri/ de singurătate, prietenii mei vii?/ Unde-i poporul? să beau voiesc/ cu națiunea – dau un rînd! – e/ târziu, iar poporul doarme/ de mult și visează o/ eternitate țătoasă, un/ Dumnezeu tot mai blând. Unde-s?/ unde sunt/ anii, vitejii... boldur și/ știbor... și rolf și virgil,/ aurel, daniel, și nichita... unde-s/ eroii de stoc?/ Doamne, mi-e frică/ s-adorm, mi-e frică/ să sting lumina, în/ bucătăria mică de bloc!”

AUGUSTIN FRĂȚILĂ GRAMATICA MORȚII

CARTEA ROMÂNEASCĂ

(„Balada Patruzezi”, p. 31).

Baladescul argotic și boem, în maniera Teodor Păcă, ar reprezenta al doilea filon al poemelor. Cele mai realizate piese lirice, în ciuda mizei aparent mai mici, se găsesc în această secțiune („Omul cântec”), căci dincolo de muzicalitatea și inventivul frust al limbajului multe poeme pun în scenă un sentiment grav și autoironic deopotrivă al risipirii existențiale („alunecat prin viață, iernat/ prin ne-mpliniri/ simt frigul ca o greață și tu/ care te miri” sau: „eu sunt un timp/ fără de loc, o/ neasemănare; o-ntârziere mai ales”). Un distih din același poem („Colind pentru mine”, p. 59) ne repune în climatul violenței și al sângelui fierbinte, gata de jertfă: „Mi-e trupul umeză plăsea/ de gând ce- aduce moarte”. Balada „În curtea cu pavajul gri” ar merita a fi citată în întregime pentru evocativul ei muzical.

Al treilea filon, exemplificat mai cu seamă de secțiunea finală a cărții („Omul de cuvinte”), își propune o meditație abstractă asupra creației, în linia fugoasă a lui Nichita Stănescu. Sursa poeziei ar fi astfel dragostea și moartea deopotrivă: „Între creier și inimă e/ un dangăt de moarte – creierul/ și inima mea, boase de aur plutind/ până-n insula Cythera, numai/ să te naști tu,/ Afrodita mea,/ Poezia mea”. Multe lucruri rămân obscure. Când dicția nu e total dezarticulată și când ideea poetică se mai limpezește însă, dăm peste poeme cu o gestică elocventă, cum e, de pildă, cel intitulat „Lumina”: „În întunericul rapid/ scrășnetul împotrivirii;/ vietăți mici, șoptite/ între mine și gesturi, încetinindu-mă, // orbul/ mă privește, sar așchii din/ nervi, tandrețe irosită lipsa mea/ de cuvinte m-aș ridica/ adunând birtul în pumn, fără/ să ciobesc un pahar! – // orbul cel luminos iese/ îndelung/ sub un unghi mic, prin/ geamul murdar”.

Oricum, Augustin Frățilă a sărit peste această etapă a debutului, de o coerență limitată, și nu puține semne de înzestrare ne îndreptătesc să ne orientăm deja spre ceea ce va fi autorul la a doua carte.

andrei zanca

Acum când e „copleșit“ de tineri poeți, fremătând de-a colabora cu el în volume, când a devenit – am putea zice – un fel de emblemă a Sibiului Culturalii – unde într-adevăr ar trebui să-și găsească sălaș agora recunoașterii noastre culturale – când zeițe îi dau târcoale, sub zâmbetul său delfic, nu știu ce gândește și cum se simte poctomul m. ivănescu. Știu însă că la Sighișoara, unde ne-am întâlnit deseori și unde cred că s-a simțit mai la largul său decât aiurea, am „gândit“ în tăcere cu el, toamne și aspre ierni, într-o agoră mai puțin culturală – prin localuri și bodegi, de altfel mult preferate așa-ziselor luxoase –, însă însoțită de o înăbușită colcăială de colocvialitate și rumoare, unde chipuri scoase parcă din ensor ori bosch, se-aplecau fratern rânjind deasupra noastră, într-o horeală aproape inconștientă. Da' mi-aduc aminte – cum spune și el, în prefața unei anume cărți –, de prima noastră întâlnire de la Sibiu, când după o raită prin barul Omului (unde nu se audia decât muzică clasică!) cu e.hurezeanu – pe-atunci un fel de librar – am luat-o agale înspre casa de pe v.aron nr. 2. Din interviul plănuisit pentru revista „Echinoc“, la care eram pe-atunci redactor, s-a ales praful. Ce interviu... eram cu m. ivănescu înconjurat de vrafurile sale de traduceri și cărți și pisici, sorbind o vodcă și-ațipind în cele din urmă – deci în siguranță aflându-mă chiar de pe-atunci, în marele său jilț. Estimp – mi s-a spus mai apoi –, el urmărea cu mare interes incursiunea unca din pisicile sale, deasupra spetezei jilțului cu pricina, în care motăiam ca un genuin pisicăine... Lăsând însă la o parte, ceea ce unii postmoderni ar numi boemă ori aducere-aminte, uitând, că doar în conștientizarea a ceea ce-a fost stă mântuirea noastră, stărui mult ca din depărtarea ce ține doar de ape, vame și codri, să-i împărtășesc, pur și simplu, iubirea și prietenia mea la cei 65 de ani împliniți în martiele acestui leat. Și pentru că am vorbit de tinerii ce-l „asaltează“ și îl asumă, deseori fără de prag, țin să menționez bucuria mea, nu la faptul că aceștia din urmă ar fi încântați de mirajul poemelor și traducerilor sale, ci de faptul incontestabil, că aproape intuitiv, ei celebrează un om, pentru care *cultura și arta* sunt realități definitive și asumatoare. În fond, cred eu, ei se apropie de fapt nu de un om, ci de un fenomen cultural autentic, un dor-subteran de adevăratele și, vai, cam uitatele, azi, valori ale omului picitor. Fără să-și dea seama aproape, ei omagiază de fapt *Cultura*, dincolo și-n afara jocurilor murdare ale multora din „confracții“ ori „comilonii“ săi de dincolo ori dincoace... cu prietenie, pur și simplu, andrei zanca.

Vila franka

Un m. ivănescu
după mai bine de zecezeci de ani de la despărțirea noastră
spulberată în valurile din apropierea strazii anticarilor
misoșă de ceața ce se ridica dinspre ape și unde
ascultam noaptea de noaptea, fără deso vorbă
preludiu la chipul
iubirea fără de mișcă a lui andrei zanca

sub terasa de sticlă învăluită-n crengile abia verzi
orașul
mai încărcat pietruirea lăcuită de picăturile târzii ale lui noiembrie...

și curgea de-atâta vreme
încât între nori și acoperișe ploaia începuse să ruginească
aidoma fețelor noastre peste care se abătea
lumina
ce ricoșa dintre muchiile paharelor golite
și ea nu era pe-atunci decât prada unei tăceri a dezrădăcinării
ori poate uimirea
cu care abia suspectam mireasma necunoscutului din subteran
o nemişcare ce-și pierduse în cotloane glasul
aidoma unui sărut smuls de-o spaimă, nicicând reluat în astă viață.

târziu... am luat-o agale peste pașiștea ruptă de mușuroaiele cârțițelor
...agale printre trunchiuri umede de-nalte
pe abia bănuită cărare
o trenă de toamnă repezindu-se a străbate alb și verde
întru o reîntâlnire de han
unde dintr-o stacană se mai prelingea ultimul strop de rugină...

departe... pașii noștri fășăiau deja
printre frunzele dungate de insinuarea amurgului printre arbori

– siluete lent devorate de rodină –

două umbre uitate de grai și sete
mai adastă și acum
pe o terasă încă sticlind
sub crengile desfrunzite

Leul în iarnă

similia similibus curantur

fie văzduhul pălit al iernii între desfrunzire și omăt
aidoma treptelor urcate-n lume după coborâre-n tine
când înstrăinat de mărire – înserând mult rățăcirea
printre umbrele din gura leului – mai greu e drumul îndărăt
dinspre fărâdelege înspre începuturile uneltirii –

însă la fel cum iarna aceasta așterne cale verii
sminteala nicicum mai departe de chibzuință
iar, de te cuprind în ochi, mereu o ramură
un zid, ori fie doar acest văzduh beteag de veninul adevărului
alături tăcere și țipăt lumină și întuneric cruzime și blândete
când doar întru boală te-ndrepti înspre tămăduire
unde vremea e coaptă când semenii prisosesc, aici...
...unde zăcem exilați din noimă și tâle... în murmurul apelor
...și vasul e spart... unimea hăt departe unde doar florile

nu-și așteaptă răsplata miresmei printre păsările dăruindu-și cântul
și nu te mai poți dezbara sub șoapta șarpelui
precum mortul de hainele sale cernite... iubire, smerenie și veghe...

Scrisoare de recomandare pentru un interviu

acolo departe, mi-a mai rămas un prieten
unde păduri se mai lasă-nduplecate
de-o șosea între așezări
unde binecuvântarea de ape și meleguri
a domnului
abia le-a mai lăsat oamenilor o brumă
de-nverșunare, o roată de moară a minții
ce aidoma recoltei e la îndemână
și nu trebuie smulsă naturii
fie ea și umană
unde se-așteaptă ca lucrurile să fie rânduie
ca oamenii să devină așezați
murmurând a invidie doar la capăt de seară
la margine de poartă
ori la poale de câpițe unde toate sunt la locul lor
chiar și-acei senatori
stirpe de semănători și plugari de dezbinare
întru imperare
chiar măriirile-njurate de muieri clevețitoare
ba și hâtrul de popor, chiar văduvele babe
ce nu se slobod în pletele vântului
abătându-se peste buni și răi
peste acești bolnavi și-accii temători
cei îndemnați de-a lungul unei soarte de istorie
la frică rușine și milă
pe care el nu le prea are
tocmai de aceea, fiindu-mi drag îndepărtatul meu prieten, selianul
zis-goldichen pe vremuri... acolo,
unde pădurile nu se prea lasă înduplecate...

aici însă, bielele sunt asfaltate
și table iscusite te-nvață ce-i grohotișul
ori frasinul, ba chiar privighetoarea
ce n-are a mai cânta ce
unde toți miros la fel
fără deosebire de neam ori fătăciune
unde pisica se poartă în lesă
hârjonindu-se-n tufiș cu pechinezul
deocamdată.
unde librăriile sunt înrudite cu muzeele
mai ca acasă însă au țevă de eșapament
la mansardă... o iau agale cucoanele
și nu doar cele blonde cum adulmă a pubis de fecioară bancnotele
unde neliniștea și spaima
sunt codoașe pomădate și de rang, iar prietenia
doar un prilej de binețe...

.....

pentru branduardi însă
când sub pod în zori îl trezea măhnirea de ieri

lumea era o femeie pe care-o iubești fără a o mai dori

– degetele degerate ale vântului
alunecau prin barba încălțită
sub ochii lăcrimând de ger –

și-și aminti deodată... „hai, dă-ne un sărut...“, spuse ea
înainte de-a se trece... târziu,
simțind cum între crematoriu și tramvai
îl însoțea încă copilul lor mort
înainte de-a zări lumina... acum,
răscolind cu mânușile ciuntite de lână
cenușa încă fierbinte lângă râul
din care se năștea lent ceața
înfășurând străzile mahmure... iar ziua era o mână întinsă
o cutie goală de carton la picioare... și ei?
ei erau pentru el ceilalți...
siluete învăluite în lumina de zmeură a înserării
răbufnind peste trotuare
și era ora
când se trezeau felinarele
când se-nchideau parcurile și se goleau străzile

și doar ferestrele luminate mai amintea omul.

însă râul e aproape. mai fratern sub pod
focul
și trupul abia blând
sub sfioasele zdrențe, speranța...
ce n-are nevoie de nădejde... cum
acolo departe
unde pădurile se mai lasă înduplecate de câte-o stâncă
unde binecuvântarea de ape și meleguri
a domnului
abia le-a mai lăsat oamenilor darul
de-a hotări...

DAR TOT NU SCAP...»

de DOINA TUDOROVICI

A l doilea volum de versuri al poetului Radu Cange, *Sufletul în palmă* ar putea fi rezumat în două cuvinte: mă și cântec. Excludem conjuncția care, ca ce parte de vorbire inflexibilă, se poate scura oriunde, și vedem că se poate obține un vânt compus din termeni aparent ompatibili. Doar aparent, firește, căci dacă em în vedere polisemia, undeva într-un câmp u, de ce nu, într-un templu) semantic, pe care smodernismul l-a cam abandonat, drama și ntecul trebuie să fi stat neseperate multă vreme. Reminiscente teologale, nu? Structuri de ridire care au fost luate la purecat niște secole și târziu și s-a văzut atunci că ele erau nu mai scheme de gândire-exprimare a unor dilități, ci adevărate dogme prin care o lume ea să se exprime neștiind că o face „în gme”. Poate de aceea a ales Radu Cange din te formele posibile haiku-ul. Sau poate din e motive! De fapt nu a ales această formă ă, ci doar o sugestie, o modalitate, roximativă (ca formă) de a reda ceea ce știm se petrece obligatoriu în șaptesprezece silabe. un acestea pentru că toate poemele lui Radu nge tind spre această formă, spre această presie concentrată la maximum și tot la ximum semnificativă. Așadar, o poezie pută din cuvinte puține, unde elementele de ătură lipsesc intenționat. O poezie ca un rdict, făcută din cuvinte puține și mari. Chiar arte mari: frică, suferință, răstignire, cutremur, atere, cădere, zbor, plutare, moarte etc. Sau i, fiindcă după cuvântul din urmă e greu, ună oricine orice despre migrația sufletelor, să ezi că mai urmează ceva. Poetul însă este de tă părere în volumul *Va susura*: „Uite-mă ci./ în această arșiță./ nestrigat de nimeni./ nici ăcar de moarte./ Unde în împletirea/ clipelor

se află/ durerea zilei de mâine./ ... Și asta până când/ voi simți că din/ umbra mea/ va susura sângele.” Și despre libertate are poetul o altă părere decât cele... obișnuite. Libertatea o obții numai sărind de la etajul cincii. În scurtul poem *Eu*, poetul, ca și în *Stau*, ca și în *Ca șaptele*, contrazicerea adevărilor consacrate lasă loc unei atitudini mai tolerante, mai ortodoxe. „Definițiile” de-aici sunt simple recunoașteri ale evidenței, cel mult stropi de subiectivitate lăsați să picure în oceanul de achiziții al ideilor lumii. Nu lipsesc din acest volum nici poeziile de dragoste, nici acelea în care, după cum însuși poetul o mărturisește în *Fără cartușe*, pendulează între onirism și realitate. Nu este o pendulare propriu-zisă, cât o explicitare la rece a visului în care, pentru a-l parafraza pe Radu Cange, și noi ne-am visat nu o dată soldați fără cartușe în fața dușmanului, ca să nu mai vorbim de acele groaznice vise în care nu vrei să lupți, ci doar să o rupi la sănătoasa, dar picioarele nu te ajută. Deci **Dar tot nu scap!** Am ales acest titlu pentru că găsesc în el o posibilă artă poetică, dacă nu chiar cheia întregului volum. Scris parcă pentru a îmblânzi memoria, o memorie vinovată de „clipele albe și negre”, *Sufletul în palmă* este un volum interesant pe cât de orgolios, ce-și propune, înainte de toate, să comunice adevăruri imuabile, în propoziții adesea eliptice, aproape întotdeauna statice, în care autorul nu face decât să se confeseze, să vorbească despre propriile-i gânduri și despre teama de gândurile altora care, citez din *Îmi este teamă*: „atârnă deasupra/ capului meu precum sabia întunericului”.

Radu Cange, Sufletul în palmă, Editura Eminescu, 1995

Ioachim e preocupat de un accident (se pare mortal) pe care l-a făcut în București. La început doar ușor crispat, cunoaște treptat neliniștea, angoasa, sfârșind aproape în nebunie. Interesul psihologic asupra acestui personaj (caracterizat de cineva prin cuvinte ca „prestanță” și „tragism”) nu poate eluda contextul întâmplărilor, de natură să sporească semnificația „scenariului” în care e implicat Ioachim. Călătoria celor trei se desfășoară în Săptămâna Patimilor. Acțiunile cele mai banale se suprapun unor momente mitice apte să le influențeze. Astfel, omorârea întâmplătoare a mielului cumpărat din piață e percepută ca o crimă, focul pe care e fript devine, pentru Ieremia, un altar de jertfă. Vederea unei turme de oi și a ciobanilor trăind în corturi îi inspiră lui Ioachim comparația „ca-n Biblie!”. Atotputernicul director ajunge să capete conștiința vinovăției sale și își așteaptă pedeapsa. Nesiguranța îi cuprinde întreaga sferă a existenței. Puterea care îl definea se convertește în păcat, personajul încearcă să găsească noi repere, de o simplitate extremă – hrană, adăpost, prezența oamenilor din jur. Cortul fragil de excursionist („casa de pânză”) înlocuiește hotelurile în care poposise la începutul călătoriei. Imaginea coliviei, referințele la mitul lui Iona descriu un spațiu închis, sufocant – cel al propriei individualități, din care Ioachim caută o ieșire. Mântuirea presupune mai întâi o „coborâre în Infern” – este noaptea sabatică petrecută de cei trei în mijlocul unei șatre țigănești. Baia în râu de a doua zi îndeplinește funcția unui rit de purificare, ca și arderea cortului. Pedeapsa e ispășită, Ioachim moare liniștit și iertat, în finalul filmului care-l are ca personaj principal.

Intorcându-ne la funcțiile scenariului (scris după amintirile Esterei din această călătorie), observăm că Ioachim e izbăvit de uciderea săvârșită involuntar printr-o reiterare simbolică a aceluia accident, de un caracter prea vădit „literar” ca să poată fi reprezentată la nivelul unei narațiuni realiste. Folosind convenția scenariului de film, autorul implicat îi dă personajului său șansa unei „salvări” estetice, într-o ficțiune de gradul doi.

Dincolo de posibilitatea acestui deznodământ, felul în care e construit scenariul semnalează un aspect legat de circumstanțele receptării artistice în perioada de după 1989, când se petrece acțiunea romanului. Este vorba despre succesul fenomenelor paraliterarului/ -artisticului, de care scriitorul trebuie să țină seama, încercând să le recupereze estetic. Filmul inspirat din experiența lui Ioachim, film combinând genul „psihologic” cu cel „polițist”, trebuie să satisfacă gusturile unor spectatori „ale căror lecturi pendulau acum între romanele Sandrei Brown și „memorialele durerii”, între Yoga și „Mein Kampf”, între parapsihologie și „marii mistici ruși” (p. 274).

Din păcate, încercând să dea sens tuturor amănuntelor, autorul romanului complică inutil construcția cărții și, consecutiv, procesul receptării. Pe lângă corespondențele biblice (se pot discuta aici și conotațiile numelor mai multor personaje: Ieremia, Estera, Marta...), cititorul descoperă temele psihanalizei. Se vorbește despre „complexul fiului părăsit”, personajele își analizează relațiile cu părinții, copilăria, se povestesc vise. Altfel, acțiunea e bine condusă, personajele au consistență, ansamblul „trădând” mâna romancierului profesionist. Lăsând deoparte unele mici asperități formale (ca, de exemplu, frecvența prea mare a locuțiunii „cât ce”, sau insistența folosire a limbajului colocvial, care sună uneori nefiresc), romanul lui Paul Eugen Banciu oferă o lectură despre care adjectivul „interesantă” spune prea puțin.

Paul Eugen Banciu, Casa de pânză (roman), Editura Excelsior, Timișoara, 1995

ÎN DRUM ȘI DOUĂ OGLINZI

de OANA FOTACHE

Nimic mai liniștitor, pentru cel care scrie și pentru cititorul presupus, decât citatul de început, stabilind ediat genul proxim, reperul celor ce urmează. Împlinesc o formalitate scriind aici vestita finiție (la care v-a trimis deja titlul) așezată de ndhal ca motto al capitolului XIII din „Roșu negru”: „Un roman: o oglindă pe care-o mbi de-a lungul unui drum”. Starea de liniște pare însă când constatăm că formula citată nu operă decât parțial realitatea romanului pe e vrem să-l descriem: „Casa de pânză”, de ul Eugen Banciu. Aici, același eveniment este zut succesiv în două „oglinzi” cu putere de reacție diferită: narațiunea romanescă propriu-ă și scenariul de film. Secvențele intrigii sunt erupte de fragmente dramatizate ce reiau mental de-abia consumat, studiindu-l într-o ină mai directă, care-i sporește violența, dar

il și schematizează. La ce bun aceste artificii tehnice? – veți întreba. Doar de dragul relevării deosebirilor de mijloace dintre cele două modalități ale literarului? Sau pentru a analiza cât mai exact comportamentul celor trei personaje principale? Ca să ne apropiem de un răspuns, să vedem cine sunt actorii acestui roman/ scenariu pseudo-polițist și în ce cadru evoluează ei.

Mai întâi Ioachim – bărbat între două vârste, directorul unui mare combinat, obsedat de puterea pe care o are asupra celor din jur și de posibila ei pierdere. Apoi, a doua soție, Estera, mult mai tânără decât el, genul monden, în căutare de aventuri (erotice) și de senzații tari. Cei doi sunt însoțiți în concediu de pictorul Ieremia/ Jeremy – personaj lucid, hiperinteligent, având rolul de catalizator al reacțiilor celorlalți. În tot timpul călătoriei,

CAII

Se imprimăvara. Se apropiau Sfintele Paști și Gheorghe Agrigoroaie își luase aproape două săptămâni de libere acumulate de la Sf. Ion până atunci.

Fiind de pe undeva din Fundul Moldovei, mergea acasă doar trimestrial, și atunci, doar dacă nu intervenea vreo urgență... Altfel, făcea schimburi în plus, înlocuia ortaci bolnavi, lucra și-n zilele de sărbătoare, de 1 Mai sau 23 August, etc.

Și-ntr-o astfel de revenire, ne-am trezit cu el trăgând, în fața căminului de nefamiliști al exploataării, un mânz alb, superb! Numai în frunte avea o steluță gălbuie și coada maronie.

... Cum oierii în vremea aceea n-aveau fân, minerii n-aveau cai de tras vagonetii cu minereu sau alte materiale trebuincioase în subteran, Gheorghe Agrigoroaie s-a gândit că n-ar fi rău să îmbogățească herghelia minei...

Șeful de echipă, Vasile Pop XXV, l-a întrebat, desigur, contrariat:

– Da' pe ăsta de unde l-ai „rechiziționat“?!...

– Șefu', dintr-un târg din comuna limitrofă, răsse satisfăcut, plin de sine.

– Cum așa, bre!

– Cu grijă! I-am pus pe verii mei să-l îmbete pe paznicul ceapeului, și, după înnoptat, l-am luat binișor și l-am „survolat“! prin grădini până la un unchi de-al meu dintr-o altă comună.

– Și cum ai ajuns cu el până aici? continua să rămână încă mirat șeful de echipă și cei câțiva prezenți în fața căminului.

– Unchiul mi-a adus un lămpaș, vopsele și pensule și m-a băgat cu el în hambar, să-i transform coafura până dimineață!... Ha! Ha!...

– Cum adică, bre Gheorghe?...

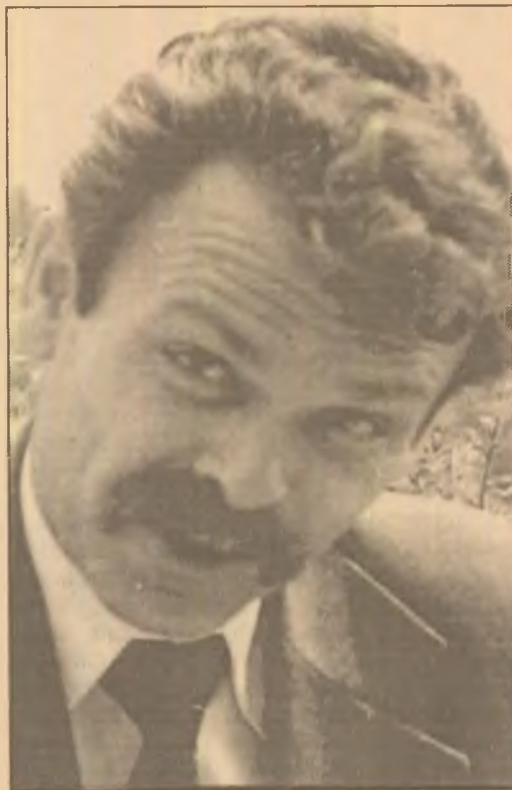
– Păi, după modă, zâmbi el parșiv. Din maroniu deschis l-am făcut, după cum vezi, alb! Alții se dichisesc din alb în negru. După caz, mai zise imperturbabil Gheorghe Agrigoroaie, râzând cu o satisfacție diabolică.

Și râsul lui i-a molipsit pe toți...

– Și acum ce facem cu el? întreabă gânditor șeful de echipă.

– Îl ducem între ceilalți până o mai crește și, apoi, poate îl vând în târgul din Baia... Oricum, iau un preț mai bun ca de la mină, nu?!

– Ce le spunem șefilor?, tot melița, oarecum precipitat, Pop Vasile XXV.

george
maria
banu

– Că-i al meu sau că l-am cumpărat de la unchiul meu. În tinerețe asta i-a fost „meseria“. De la dânsul am învățat. Fura din alte județe și, după ce le făcea „operația estetică“, îl vindea în altul... Lucrau trei inși. Până prin '65-'66, când li s-a îmfundat! Ajunseseră să treacă clandestin cai și peste graniță! El mi-a povestit despre Ardeal, despre minele de aici. Îi ducea în Ungaria și acolo îi vindeau și la italieni.

Unchiul Neculai este as în domeniu. În timpul războiului tot de asta s-a ocupat. Cu încă doi concetățeni, leat cu el. Fura de la nemții în retragere, și-i vindeau apoi „pe traseu“! Ha! Ha! Ha! Ha!... Așa se face că a ajuns acasă cu un rucsac de bani de tot felul: de-ai noștri, ungu-rești, cehești, nemțești... A ajuns numai cu Ion

ORBI

Airinei. Pavel Amariei a fost împușcat într-o astfel de descindere. De! Asta-i... El n-a avut noroc... Banii i-au împărțit ei doi... Asta-i!

– Adică? s-au arătat mai mulți interesați. Cum de a încurcat-o? La graniță?...

– Nu! Nu! râdea și mai entuziasmat Gheorghe Agrigoroaie. De parcă ar câștiga câte o bătălie... O întâmplare absolut banală... Au furat, tot așa, un mânz mai mare, bun de ham, de la o babă din satul vecin. Și, după ce au urmărit-o din târg – nu primise prețul cerut – au așteptat înserarea la marginea satului, iar, după vreo două luni, s-au dus cu el tot în târgul acela. Aveau nevoie urgentă de bani pentru alte învârteli de-ale lor...

Nenorocul lor, sau hazardul, sau blestemul babei!, a făcut să apară și dânsa prin târg cu cine știe ce treburi de-ale ei... Și învârtindu-se printre cai, mânzul babei a nechezat și a vrut să se desprindă de căpăstrul cu care era legat. Femeia l-a privit, l-a mângâiat și i-a spus pe nume...

– Bade, ăsta-i căluțul meu, Robu!

– Du-te-ncolo, babo! Ce-ți veni! Cum să fie! Așa-i el prietenos, blând... Unchiul n-a intrat în panică! Ceilalți doi ortaci stăteau mai la o parte... Doar riscaseră situații mult mai complexe... Inclusiv cu grănicerii. Numai că știți cum îi? Nici soldaților aceluia nu le-a prisosit câteva miare bune în vremea aceea.

– Dă-i drumul, zice baba. Și dacă nu merg la poarta mea, nu-i al meu.

Și atunci s-au alăturat și cei doi, ca di întâmplare!

– Că bine zici, mătușă! Măi, omule, dă drumul mânzului și mergem și noi să veder dacă-i adevărat. Noi nu mai avem ce face în târg. Ne-am isprăvit treburile...

– Bine, bine. Cum ziceți voi, se prefăc morocănos, nervos, bodogănind, unchiu Neculai... Și au ieșit din târg, până să s dumirească și alții ce-i cu tărășenia aia...

– Și ce s-a întâmplat apoi?... Acuma to erau numai urechi în jurul lui Gheorgh Agrigoroaie și a mânzului.

– Căluțul s-a lipit de babă și au luat-o to patru prin colbul de pe mijlocul drumului. După vreo două ore de mers, Robu a nechezat a luat-o înainte. L-au urmat până la porțița cas bătrânei, unde a nechezat din nou. Baba i deschis porțița și calul a făcut un ocol prin cur și nu s-a oprit până în grajd. Cei trei au făcut u schimb de priviri...

– Așa să vă ajute Dumnezeu! își făcu semn crucii de câteva ori femeia, ingenunchind.

Unchiul Neculai i-a zis blând:

– Ai avut dreptate, mătușă! Hai în casă și vorbim câteva lucruri. Uite, aici, cu doi marto îți dau prețul calului.

– Nu ți-l vând ție!, ridică vocea femeia. D acum era în curtea ei, deși nu avea vecini pr aproape.

– Nu!, a zis unchiul. Eu îți dau banii fără c da' să nu te duci la miliție!

Au intrat în tindă, unchiul a scris câte rânduri pe o bucată de hârtie de caiet cu adre și nume false și i-a dat bătrânei trei mii de lei. ei s-au ales cu câte un pahar cu apă. Ha! Ha! Ha!... De atunci s-a lecutit de cai. S-a jurat biserică! Asta a fost!

– Măi fărtați. Da' să mergem, zise oarec speriat șeful de echipă, abia atunci verificându ceasul.

Câteva zile, numai despre asta s-a vorbit mină, și la câte o halbă cu bere, în oraș du

schimb. Despre Calul Alb al lui Gheorghe Agrigoroaie majoritatea știau că-i al lui...

Gheorghe Agrigoroaie răsuflea greoi, sficuind în gura întredeschisă a durere. Părea a fi un om de veghe, moțâind, oftând adânc, sacadat. Încet strâns sub el, cu mâinile pe genunchi că păzindu-și casca stropită cu picățele sure ruginate, de atâta umblat pe sub pământ, cu volanul răzimat de roca dură din sala de mașini de pe orizontul minus nouă.

... În acea dimineață cu căldură orbitoare, Gheorghe Agrigoroaie s-a trezit cu o transpirație pe pe sub bărbie și de-a lungul spinării, cu pirația sacadată și sentimentul sufocării. Mulțumit gând îi fugi la bănuiala începutului de coză acută, pe care însă îl refuză după un scurt acces de tușă, rezultatul de bună seamă al năvălului excesiv din ziua și seara precedentă, când întrecuseră măsura cu vodca și cu halbele bere pe terasă la O.J.T. Avusese un coșmar în care nu mai reținea decât frânturi...

Lucru care-i pricinuisse somnul furat, unde îi puneă fără îndoială miza concursului din ziua zi, zi în care mînzul lui dresat mai mult decât după toate regulile pierduse cursa; cursă întru care pariaseră, el și ortacii lui, pe câte o lă de sticle cu bere, sau pe câte un litru de bircă sau „luhău“ de la nea Dănuț – soferul ce făcea curse în cartier și care avea în partea din față a volanului două damigene din plastic, a câte trei litri: una albă și una cerulie – pline ochi fiecare schimb. Cu „luhău“ cea albă, din băutură, sau „țibircă“ – cea cerulie – țuică dulce, aromatată, leșietică, moale; desigur fiecare cu altă...

Da' mai avea și niște vorbe: „Am avut o căderă pe care am „survolat-o“ de a rămas în viață“. Și ne mai spunea de la volan și o vorbă ezie cu care s-a ales:

„Măi bărbate, nu mă bate./ Că și io-s cum e la alte/ Io te ncaț, io te descalt./ Lasă-mă să mi țau drăguț/ Și pe tine să te cruț!“

Și-i mai spunea alteori Pavel Iulian Avram: „Iă, nea Dănuț, din coadă de cățea nu se fac icuri de mătase!“

... Și cum se întâmpla să fie duminica de înaintea Paștii, până a nu ieși din șut, în sala de mașini de pe Galeria Sfântului Ioachim ne-am așezat cu toții în jurul unui fost seminarist, școalaș, se știa, și așa, cu lămpile stinse am vorbit mai multe rugăciuni, până când ne-am îndreptat spre ieșire spunându-ne: „Ortacii mei,

veniți să luați Lumină!“...

... Se întâmpla, așadar, în vis, ca și cum Calul Alb intrase cu pieptul în ultimul obstacol, iar el, Gheorghe Agrigoroaie, fusese proiectat pe pereții de pe marginea așa-zisului „hipodrom“, improvizat lângă galeria principală; între grajduri și noua remiză în construcție pentru viitoarele locomotive electrice, repartizate de centrală și pentru mina Herja.

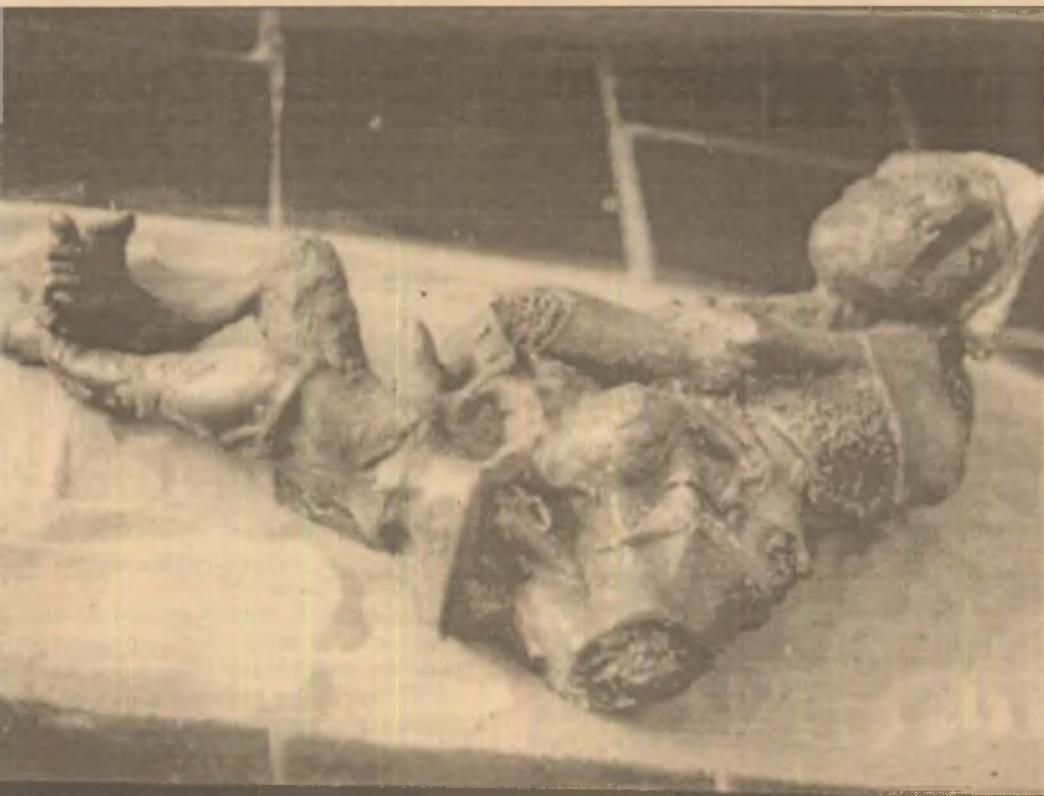
Și acum, când în visul lui Gheorghe Agrigoroaie lucrurile se întâmplau cu adevărat, repeta vreunui ortac la sfârșitul fiecărei curse când câștiga: „Vedeți voi: Caii Orbi – Caii Orbi!... Ce știți voi?... Ce știți voi?... O, voi cai!... O, Caii mei!“... La care primea stereotip același răspuns: „Lasă asta acum Gheorghe Agrigoroaie. Avem vreme și mâine și poimâine să lămurim asta, și duminica viitoare... Numai să te ții! Să sărbătorim acum evenimentul clipei!“

– Nu! icnea el, Voi nu vă mai amintiți când am avut mînzul acela de la primul Roib al minei noastre, și de care v-ați bucurat cu toții că nu mai împingeam noi vagonetii; mai țineți minte cum l-am botezat cu câte o litră de luhău sau de țibircă de la nea Dănuț, și mie mi-au dat lacrimile după ce voi ați intrat în șut, stând așa și uitându-mă la El cum căuta cu ochii umeziți țărișoara soarelui, înspăimântat apoi de lumina lămpilor de carbid! Ce știți voi despre cai, mă?!“ – striga adesea și-n somn, fără să aibă pe cineva aproape...

... Și când a aflat tata cel bătrân, adică moșu meu! – se vedea mai departe în vis Gheorghe Agrigoroaie – învins, pus în fața faptului împlinit – mi-a spus cum a avut și el un cal pe care l-a pedepsit. Numai că, după un timp, la văzul luminii la ieșirea pe Galeria Sfântului Ioachim s-a oprit și, după ce a scurmat cu copitele de câteva ori în lutul clisos, s-a întors între șine și s-a pierdut în întuneric până unde a alunecat și a căzut într-un rostogol...

Șeful de sector l-a amenințat: Roibul ar mai fi putut trăi dacă, bineînțeles, l-ar fi hrănit mai bine când a băgat de seamă că nu mai trage vagonetii cu aceeași ușurință, că nu mai vede aproape deloc, și că a început să slăbească vizibil...

Gheorghe Agrigoroaie i-a spus atunci că-i pare sincer rău după acel Roib cu care a muncit primii zece ani în subteran, chiar dacă atunci știa că nu-i chiar atât de mare nenorocirea: cai se mai găsesc, va aduce un altul, și, apoi, tocmai

parodii

arcadie suceveanu

MASINA APOCALIPTICĂ

(Lucafărul nr. 3-1996)

Iubite cetitor, nu am timp și spațiu și mă tem să-ți spun cum cu Arcadie am scris un poem într-o zi de grație pe-o hârtie roză dictat de-o mașină apocaliptică făcută de mine, așa, dintr-o indicație a lui Laurențiu Ulici bazată pe o poză de la Ion Cucu.

Iată, așadar, cu un șurub de lux de la un Marius Tupan o șabă din leud de la Ioan Es. Pop Nimic de la Al Spănu (hapsănu!) și dă-ți seama, fără un ban investit în acest scop am reușit, ei ce? Ghici!

(recunosc, sunt foarte întreprid) să fac și să pornesc mașina și să rămân în același timp lucid.

Dacă te iei după mașină, îți arată multe: iată, colo avem ceva comute iată, aici avem niscaiva țară, iată, dincolo va fi primăvară iată, acolo nu e, dar la anu' bustul poetului Arcadie Suceveanu va domina chiar și munții Carpați... iertați-mi mașina, rogu-vă, frați, iubiți cetitori, eu mă jur, aiurează! mașinai-i mașină – se și dereglează.

Lucian Perța
febr. 1996

începuse să funcționeze prima locomotivă electrică pe Galeria Sfântului Ioachim...

Toate astea s-au întâmplat într-o sâmbătă noaptea și într-o duminică după amiază...

Luni, la apel, Gheorghe Agrigoroaie s-a prezentat cu Calul Alb. Maistrul i-a transmis hotărârea conducerii și a șefului de sector. Așa că din acea dimineață urma să plece într-o detașare de câteva săptămâni sau luni de zile la o mină deschisă undeva și mai în nordul țării, la Burloaia...

Cealalți ortaci l-au salutată cu câte un NOROC BUN!, înainte de a reintra pe gura fără fereastră a minei...

Ieșea schimbul de noapte. În ultimul vagonet se scotea un cal mort...

Aici, calul care moare în mină este înjunghiat ca orice animal, scos afară într-un vagonet, iar la grajduri este tăiat bucățele, fiert bine și dat la porci și la câinii vagabonzi de prin curte și celor veniți acolo de prin apropiere, adulmecând...

Unul dintre ortaci îi luase Calul Alb cu steluță în frunte de căpăstru și Gheorghe Agrigoroaie a mai rămas o vreme împietrit în mijlocul curții, la intrarea pe Galeria Sfântului Ioachim, privind cum pata albă, care fusese mînzul său, se topea treptat în neființă...

Astfel, totul a reintrat în normal și-n acel început de săptămână...

(Fragment din romanul Galeria Sfântului Ioachim, în curs de apariție la ed. „Gutitul“ din Baia Mare.)

CU UN ZÂMBET NE DESPĂRTIM DE TOATE...

de ALEXANDRU GEORGE

Există scriitori pe care i-a nenorocit succesul, dar nu în sensul că, bieții de ei, și-ar fi pierdut capul (întrucâtva aceasta fiind situația lui Ionel Teodoreanu, după apariția **Medelenilor** săi, o carte nedepășită, pentru că tânărul autor nu a mai putut să evolueze, să schimbe registrul inspirației, să-și maturizeze și să-și centreze harurile naturale). Nu, am în vedere altceva, succesul care categorisește (aproape infamant) pe câte un autor, scoțându-l din zona de interes a criticii, care-și simte inutile observațiile, analizele, aprofundările și dezvăluirile, văzând că publicul i-a luat-o mult înainte. Mă gândesc în primul rând la Radu Tudoran, un romancier pe care succesul fulminant, în două etape (1941, cu **Un port la Răsărit** și 1956, cu **Toate pânzele sus!**) i-a pecetluit destinul și l-a scos de sub atenția criticii, mai ales când aceasta l-a stigmatizat sub formula Romane pentru tineret. Și ce să faci, în fine, cu un scriitor care te dezarmează, care și-a ocupat singur locul, fără a aștepta intronizația și ceremoniile savante de rigoare?

Nu am trăit acest sentiment, dar îmi închipui că el nu e lipsit de o anumită contrarietate. (Mai important e însă că toată epoca noastră a fost prea tulburată pentru a crede în soluțiile nete; abia ele ajung să pară suspecte.) Dar mi-l pot închipui atunci când iau în mână orice carte de Costache Olăreanu. Știu că el a ajuns în situația rară a unui scriitor asupra căruia critica și cititorii s-au arătat dintru început de acord; până și Eugen Simion, criticul atât de greoi în recepția unei literaturi care iese din cadrele generației sale, i-a înregistrat apariția, chiar dacă nu a și salutat-o. În deosebire de cei 19 (nouăsprezece) ani care i-au trebuit ca să ia act de Radu Petrescu, în cazul autorului **Cu cărțile pe iarbă** se poate vorbi de o adevărată promptitudine...

De vreo două decenii, așadar, de la **Vedere din balcon** (1971), cărțile lui Costache Olăreanu oferă cititorului aceeași apă cristalină, care nu are nevoie de nici o prealabilă analiză chimică pentru a fi verificată și gustată. Umorul lui însuși e unul deschis, invitând mai mult decât punând obstacole le și sugerând trape și adâncimi periculoase. El nu te poartă pe niște unde făcute numai din vârtejuri, fie ele și ostentative, dar pe care tu cititor nu le poți evita, pentru că autorul însuși s-a răsucit în ele și s-a lăsat derutat de seducțiile lor perfide. L-am numit pe Mircea Horia Simionescu, de care Costache Olăreanu e pus mereu alături – desigur cu oarecare justificare, deși la acesta este vorba, cred, mai degrabă de un exercițiu al umorului și de o propunere provocatoare în timp ce ironia autorului actualului volum scos de editura Albatros **Lupul și chitanța** mai mult dezvăluie și atrage decât temperează o tensiune electrică prea înaltă.

Dar subiectul nu este aici de comedie. Volumul prezintă, în cea mai întinsă parte a lui, viața autorului în epoca sinistră a Terorii, epoca dintre instalarea comunismului și moartea lui Stalin. Oricâte note burlești s-ar strecura (sau ar fi admise, de scriitorul acum sexagenar) cele relatate s-ar putea ca pe unii să-i și înfioare.

Costache Olăreanu a trăit ani de-a rândul în afara legii, fără domiciliu, adăpostindu-se pe la prieteni sau binevoitori de ocazie, prin diferite orașe ale țării. Fără să aibă acte în regulă, putând deveni oricând victima unei razii, unui control al locatarilor vreunui imobil, fără o slujbă asigurată, fără nici o perspectivă de rezolvare în arbitrarul autorităților comuniste. Absolvent în condiții aventuroase al unei facultăți, dar exmatriculat după acest eveniment, adică anulându-i-se puțința de a-și valorifica studiile universitare, angajat efemer „pe posturi” mult sub posibilitățile sale, era amenințat oricând să fie arestat pentru situația militară în gravă neregulă, ceea ce l-ar fi aruncat în acele „detașamente de muncă” (D.G.S.M.) numite popular „armata lui Ciang Kai Șek”, un fel de batalioane de pedeapsă rezervate fiilor de arestați, de moșieri, de chiaburi, de oameni politici din trecut, de „burghezi”, în fine, împotriva cărora se „lupta” și pe această cale. Acolo, serviciul era de trei ani, nu de doi, și se petrecea în mine, la construcții dificile, la terasamente de cale ferată etc.

Asta, într-o vreme în care Marin Preda și Fănuș Neagu se lăfăiau la Castelul Peleş, iar N. Labiș și Teodor Mazilu se pregăteau să devină pensionarii Mogoșoaiei. (Ca să nu mai pomenesc de numeroșii „colegi” ai lui Costache Olăreanu de care erau pline redacțiile, cancelariile universitare, editurile, instituțiile de cultură). E o epocă dar mai ales sunt niște situații de care generațiile mai tinere (uneori cuprinzând și scriitorii trecuți bine de patruzeci de primăveri) nu au habar. Eu am trăit epoca în paralel cu autorul cărții, dar fără să-l cunosc. Atunci când soarta, dar mai ales bunăvoința Istoriei ne-a apropiat, prin anii '70, aflasem despre anumite pățanii ale lui din tinerețe; nici pe departe nu le bănuiam proporțiile, căci omul etern amabil, lipsit de orice crispare, nu părea a le fi trăit defel; ele se lasă și acum surprinse în relatarea sa autobiografică cu simplitatea unor tragedii depășite, din care nu știi ce să alegi. Poate că totuși aș face o excepție semnaland unica vizită pe care i-a putut-o face deținutului său tată la Onești, pe șantierul de construcție a marii uzine, una dintre cele mai sinistre situații ce puteau surveni, și încă asemeni unui halăr, unui fiu de osândit politic, mai bine zis al unui om care se afla în închisoare în masa „administrativilor”, adică a celor care nici nu fuseseră judecați pentru că nici comunistii nu avuseseră pentru ce să o facă. Ar fi de pus această pagină de elocvență mută, de dramatism conținut, alături de jelanile patetice ale scriitorilor obișnuiți să speculeze aceste scene, cu toată stridența și grija după efect.

Așa cum am mai spus, Costache Olăreanu aparține seriei destul de ample a debutanților tardivi, care avea peste 40 de ani atunci când a apărut, în deceniul al optulea al veacului nostru. După **Ucenic la clasic**, cărțile sale au urmat de atunci o cadență firească, deși măcar două dintre ele cuprind și pagini „întârziate”, ca niște documente ale unei perioade mai vechi. Omul părea însă același din totdeauna, iar cristalizat

perfect era de la prima lui carte tipărită. Scriitorul se „prezenta” și se va dovedi fără evoluție (caracteristică ușor de recunoscut și la Leonid Dimov, M. Ivănescu, Radu Petrescu, Mircea-Horia Simionescu, Tudor Țopa, și, dacă i se îngăduie, scriitorului acestor rânduri.) Prin această observație, n-aș vrea să restrâng aria și deci meritele specifice ale unor personalități; în cazul scriitorului nostru, firul (dacă nu vrea să-i spunem: filonul) urmuzian, care străbat cele mai transparente pagini ale sale, nu este exploatat pe măsură și mai ales răspunzând celor mai justificate speranțe ale celor care i-ar căuta fanteziile astfel pigmentate, fără sentimentul unei surprize. Nu cred că mă înșel afirmând că orice pagină viitoare a lui Costache Olăreanu ne va oferi decât satisfacția de a-l regăsi, că farmecul unui scriitor modern și inactual, clasat după învățătură, dar fără să se trădeze dintr-școală.

Costache Olăreanu este, ca noi toți din aceeași serie, un autodidact, un intelectual de formare personală, dar, în același timp, un produs al societății românești care modela pe oricine înainte de a împlini vârsta de a ieși din școală. Pecetea de „burghez” cu care a fost stigmatizat în socialism nu este (o spun eu, aflat în aceeași situație) o decorație atârnată de o diplomă de onoare; este și era pentru noi toți normalitate. Abia după decenii de deformări, de impuneri silnice și de educație în sens contrar, acest atribut firesc a ajuns să fie o calitate, iar pentru tinerii de azi, o caracteristică aproape stranie. Autorul, care-și deapănă experiența în perioada cea mai grea a existenței sale, când simpla lui supraviețuire era și o vinovăție, își amintește lucrurile cu o anumită veselie, cu totul altminter decât în spirit de revanșă. Soluția facilă a contrastului elocvent prin sine ar fi adoptată de altul cu stăruință și poate cu mândrie; cursul firesc al narațiunii din această carte nu se oprește la astfel de efecte, poate doar cu presupunerea cine are urechi de auzit să audă... Cine poate, să înțeleagă.

Cum rostul criticii este să scoată la lumină numai doar ceea ce se ascunde evidenței, ci chiar evidența însăși, îmi îngădui să semnalez un loc în cartea sa, acela în care ia cunoștință de o proză a lui Radu Petrescu (cam pe la mijlocul anilor '50) pe care i-o citește autorul la el acasă, în timp ce ginta literară de la noi din țară și din toată lumea lua cunoștință de **Tezele tovarășului Malenkov** despre realismul socialist, adică niște directive cărora trebuiau să li se conformeze toți scriitorii demni de acest nume. (Să nu se uite că și la noi în țară criticii literari vegheau, ei erau specialiști în denunțuri, iar ideea că vreau scriitor, mai ales nedeclarat, scrie altceva decât texte ce urmează a fi verificate și omologate se putea duce pe respectivul la pușcărie. În cel mai bun caz, vigența era ilustrată de amabilul d. S. Damian, care te trimitea la **Înțeleptele sfaturi leniniste**, căci de acolo venea lumina pe atunci și în vecii vecilor!).

Malenkov și Radu Petrescu! E de închipuit ceva mai hazliu și mai incongru? Mai dureros și mai inept? Efectul, eventual, de ilaritate copleșit cu mult de tragicele implicații ale acestei dezvăluiri: o întreagă literatură se încerca, se elabora în adâncuri neștiute, de bănuite de Putere. A scrie era într-o primă instanță o acțiune suspectă, a nu izbuti să publici ce ai scris, o categorică osândă, a stăruii pe această cale, o crimă. Costache Olăreanu suspendă orice judecată; oare, aceasta să fie chiar la îndemâna oricui?

În tot cazul, în amplul spectru al umorului său lipsește acela negru, care în epoca respectivă se putea isca din cele mai năstrușnice pretexte se oferea amatorilor în cele mai variate nuanțe. A-l evita e prea caracteristic pentru orice om cu privire acută, definește o atitudine și, nu ultimul rând, pune în valoare o virtute.

PROTECȚIA LACRIMII

de DAN STANCA

Corneliu Antim ne oferă acest volum destul de târziu, dar această întârziere nu exprimă câtuși de puțin o aturizare lentă a versului, ci dimpotrivă o exigență ascetică, neomenească, pentru a nu seunca pe piață înainte de-a aștepta și a vedea în măsură cuvintele sale rezistă timpului și opriului gust.

Natură antinomică, gazetar și critic plastic, Corneliu Antim înțelege foarte bine care sunt netațiile perisabilului și în același timp cât de necesară și salutară este despărțirea de ele. Titlura **Fiat Lux** condusă de criticul și istoricul terar Constantin Sorescu publică acum sub titlul **Pământul într-o lacrimă** mai multe cicluri din creația lui Corneliu Antim (**Revolte iră mine, Monolog despre putere, Insomnii**, mai ales, **Batalionul scamatorilor** – îndenda la o revoluție neterminată), volum care beneficiază și de ilustrațiile de excepție ale artistului plastic Ștefan Câlția. Salutăm acest fort al editurii Fiat Lux de-a publica o asemenea lucrare care concentrează și distilează e fapt esențele dintotdeauna ale timpului, dar mai ales ale timpului trăit după 1989.

Cred că aici trebuie identificat meritul reafirmării lui Corneliu Antim. Pentru a forța puțin emonstrația să ne închipuim așadar o întâlnire nposibilă, dar cu atât mai spectaculoasă, între ărțile și articolele care s-au scris despre evoluția română și abuzurile care au urmat și ctura convulsivă pe linia Goya-Picasso. Evenimentele se lasă supte în acest receptacol ictural al versului, revolta se purifică treptat, ubțindu-se și picturalizându-se în așa fel încât,

peste ani și ani, citind această carte, vom fi mirați de acuratețea ei atemporală, așa cum privim acum tablouri pictate cu mult timp în urmă și din care reținem doar spasmul înghețat al trecutei suferințe. „Ortacii cântau moțând pe la mese printre pahare/ și tartine cu caviar. Dincolo de vitrine / la răscrucea complice, a întunerului cu teama/ copiii străzii ciocneau prin parcaje cocktailuri Molotov“. Când Picasso a pictat **Guernica** bunăoară, avea un punct de plecare foarte clar. Dar acela acum contează mai puțin, contează opera ca atare, opera ca esență a timpului astfel recuperat și salvat. Istoria trece în spasm, spasmul trece în artă, arta se întoarce asupra receptorilor indiferent de timpul în care trăiesc acești receptori.

Așadar, peste câteva decenii citind aceste versuri bizare, perfect șlefuite și totuși nefirești, în mod sigur nu ne vom mai aminti nimic de semnificația pe care o aveau în anii nouăzeci asemenea termeni ca „ortaci“, „copiii străzii“, „cocktailuri Molotov“. Corneliu Antim e conștient de lucrul acesta și, deși și-a intitulat volumul „recviem liric la evenimentele zilei“, a scris deci acest recviem tocmai pentru a anestezia evenimentele, a le devitaliza, așa cum este devitalizat un dinte peste care se așază coroana metalului nobil.

Dar, cred, aș fi greșit dacă aș spune că poetul seamănă doar cu un dentist care îmbracă întreaga „dantură“ a contemporaneității în metalul versurilor sale. Corneliu Antim esențializează și picturalizează până în punctul în care devine prețios, dar în același timp păstrează lacrimi proteoare pentru a înveli

dezmățul lumii.

„Îndurerată patrie română, fruntea ta cernită se apleacă acum peste crunta Golgota a jertfei lor, pruncii tăi neîntinați de fărâdelegile vreunui trecut, opriți atât de brutal la porțile speranței/ din care s-au întrupat aidoma heruvimilor din coasta celui Răstignit... Prin jertfa lor ne-am redescoperit identitatea de arhangheli ai neînfricării și deopotrivă dulcele anonim al unui popor cotropit de libertate/ În veci candela veghei noastre aproape fie-le.“

Într-un fel, Corneliu Antim vrea, dincolo de poezie, să descopere în destinul nostru postdecembrist cristalul unor arhetipuri. Dar efortul acesta gnoseologic este mereu răpit sau micșorat, pus în surdină de cortinele de limbaj, cortine de catifea, lingouri metalice, brocarte și cașmir prin care poetul rămâne în fond robul propriului talent pe care nu-l poate depăși.

Îndrăznesc să lansez acum o idee care mi-a fost sugerată de lectura acestor poeme baroce, opulente. **Creatorul trebuie să devină conștient de captivitatea în care-l ține propriul talent.** Dacă nu e conștient de acest lucru, atunci ajunge un fel de ghiftuit paradisiac. Fiindcă, așa cum spun înțelepții, închisoarea e pretutindeni, și la Sighet, și la Versailles, și în Balta Brăilei, și în grădinile Tuilleries. Corneliu Antim trăiește cu nostalgia unei asemenea transcenderi. De aici efortul său, încă neconvingător, de-a depăși barocul, de-a nu fi păstos, ci diafan, de-a nu fi opulent, ci opalin, de-a nu fi îmbelșugat, ci auster, de-a nu fi metal, ci lacrimă...

Iată versul capital care poate reprezenta chiar o metanoia a destinului său poetic: „**Deasupra plutește visul, nebănuit și îndepărtat, ca o zăpadă divină/ peste o pădure de umbră**“. Va reuși el să meargă de acum încolo pe dâra acestui vers care-l va elibera din această lume de toate ororile și tentațiile?

Este, firește, o întrebare în urma căreia venim toți cei care tânjim spre o expiere a culorilor și formelor.

Marquesian pe alocuri (poemul **Patriarhul** poartă rezonanțe presante din romanul lui Marquez), atras de Alejo Carpentier din **Concert Baroc**, atras în general de tot spațiul latino-american, Corneliu Antim este, fără îndoială, un sudic care nu poate înăbuși în sine melancolia boreală, „zăpada divină“, treceri ale zeilor pe deasupra frunților înfierbântate.

„Să-ți presimți sfârșitul, așa cum ai traversa o stradă“...

Da, aceasta-i simplitatea esențială, dincolo de care nu e decât Sfârșitul... și dincolo de sfârșit nu e decât Învierea...

UNIVERSUL ÎN AVANGARDĂ

Si românii pot scoate reviste de teorie literară cu circulație internațională! Sau, cel puțin, asta-i impresia pe care o lasă **L'Avant-garde roumaine et son contexte european**, cel mai recent număr al revistei EURESIS (fosta „Cahiers roumaine d'études littéraires“, tipărită însă tot de Editura Univers, director Mircea Martin, sub redacția Mihnea Gafița și Sanda Anghelescu, 300 pagini – 10.000 lei. Într-adevăr, dacă e să ieșim pe piață, la export, cu ceva literatură, n-o putem face nici cu clasicii, nici cu cei mai mulți dintre contemporani. Reunind ingenios dadaismul lui Samyros ot Moinești cu suprarealismul autohton (nu zicea Bréton că după al doilea război mondial capitala acestui fenomen se mutase la București), se obține cea mai ofertantă deschidere românească spre literatura universală. Faptul e dovedit cu prisosință de nume ca Tristan Tzara, Urmuz, Vineanu, Gherasim Luca, Eugen Ionescu, Gelu Naum. La fel, în arta plastică nu se mai poate face abstracție de un Brâncuși, un Marcel

Iancu sau un Victor Brauner. EURESIS prezintă, pe această temă, comentarii și exegeze incitante semnate de Adrian Marino, Mircea Martin, Ion Pop, Amelia Pavel, Geo Șerban, Ion Vartic, Barbu Brezianu, dar și de nume mult mai tinere, precum studenții Cătălin Cioabă sau Raluca Cristescu, ori scriitorii din ultima generație – Cezar Paul-Bădescu și Simona Popescu.

Această trecere în revistă a inventarului de probleme specifice generosului subiect duce la o concluzie care ar trebui să stimuleze critica și istoria noastră literară: deși bibliografia de specialitate înregistrează deja cărți de Sașa Pană, Ion Pop și Martin Mincu, am rămas încă datori studierii domeniului respectiv. Sau, mai clar, cu cuvintele lui Mircea Martin, „o cercetare globală asupra posterității artistice a avangardei noastre istorice rămâne încă de făcut“.

A bon entendre...

Ioana Dănilă

Gabriel Gafița:

«VALOAREA UNEI LITERATURII REZIDĂ ÎN ÎN SPECIFICITATEA EI DISTINCTIVĂ» (II)

– Te rog, numește niște autori români care se rețin fără eforturi de lectorii englezi? Prin ce s-au impus?

– Nu trebuie să avem naivitatea de a crede că, întrebând un britanic, chiar unul bine inițiat în literatură, ce scriitori români cunoaște, acesta ne va spune la repezeală câteva nume. Poezia rămâne, în Marea Britanie, ca și în alte țări vest-europene, în bună măsură o preocupare a unui cerc foarte restrâns de cunosători. Cu câțiva ani în urmă, am fost invitat la Poetry Society din Londra, pentru a fi de față la decernarea unui mare premiu de traducere de poezie în limba engleză; tot „publicul“ a fost de numai vreo douăzeci de persoane, ce-i drept, însă, floarea poeziei engleze. S-a scris în presă, s-a relatat la televiziune despre acest premiu de mare prestigiu, încât ai fi fost tentat să crezi că fusese o ocazie fastuoasă, cu participare largă; în realitate au fost numai cele douăzeci de nume mari și cam atât. Tirajele cărților de literatură obișnuite – nu mă refer la best seller-uri – nu depășesc, în general, tirajele cărților similare din România. Diferența constă în sistemul foarte bine pus la punct de difuzare de carte și de publicitate a cărților: marile cotidiene fac clasamente săptămânale, în care titlurile intră, urcă și coboară sau ies exact ca muzica rock în topuri; apoi sunt premiile literare, cu jurii formate din critici reputeți; aceste premii implică, pentru premiați, turnee de conferințe și lecturi, facilități în difuzare etc. Ca să nu mai vorbim de faptul că importanța și prestigiul unui premiu literar îl conferă valoarea sa financiară. Un juriu care-și respectă reputația acordă un singur premiu, dar acela substanțial, nu 30 de premii derizorii o dată, ca premiile în clasa I. Am făcut această divagație pentru a schița pe de o parte complexitatea sistemului instituțional care ajută la consacarea unui scriitor într-un spațiu cultural occidental, iar pe de altă parte pentru a sugera cercului foarte restrâns de specialiști sau entuziaști ai literaturii asupra căruia trebuie să ne concentrăm spre a găsi răspunsul la întrebarea ta.

Probabil că scriitorul român cel mai cunoscut, în Marea Britanie cel puțin, este Marin Sorescu. I s-au tradus și publicat două volume de versuri și piesa „A treia țepă“, aceeași piesă a fost dramatizată radiofonic și transmisă în 1993 de Radio BBC, într-o distribuție de vârf (cu marele actor John Hurt în rolul lui Țepeș), poetul a participat la câteva festivaluri importante de poezie. La unul din acestea l-am văzut pe Marin Sorescu, în 1995, la Londra, citind din versurile proprii unei săli pline (circa 500 de persoane) și declanșând aplauze spontane, entuziaste pe parcursul lecturii. Marin Sorescu are o știință admirabilă de a se juca realmente cu publicul, de a-l implica în spectacolul poeziei sale. De aceea și este invitat relativ frecvent în Marea Britanie și Irlanda. Alt autor român cunoscut destul de bine în spațiul anglo-saxon este Nina Cassian, care, atât în SUA cât și în Europa, susține lecturi din propriile versuri și o face de o manieră ironică și autoironică, romantică și lucidă, glumeată și solemnă, în orice caz extrem de captivantă. Ana Blandiana, Daniela Crăsnaru, Denisa Comănescu sunt de asemenea cunoscute în cercurile poetice din Marea Britanie și Irlanda, nu numai prin faptul că li s-au tradus volume în limba engleză, ci și prin faptul că au călătorit mult în aceste țări și au avut numeroase apariții publice (lecturi de versuri, festivaluri de poezie etc). Literatura română contemporană datorează enorm pentru faptul de a fi cunoscută în spațiul spiritual anglo-saxon editoarei Brenda Walker și editurii sale Forest Books din Londra, care, după 1980, a tradus și publicat un număr însemnat de poeți români; în afara celor deja menționați, aș aminti antologia „Young Poets of a New Romania“, apărută după 1989 (generația 80). Tot Forest Books a scos și o elegantă ediție „In Celebration of Mihai Eminescu“, reunind traducerile tânărului Călin Popescu, atât de tragic dispărut la cutremurul din 1977. În 1996, se va realiza un foarte interesant proiect de cooperare literară anglo-româno-irlandeză, care se va concretiza în două antologii: 10 mari poeți români și 10 mari poeți irlandezi contemporani se traduc reciproc, antologia în limba română urmând să apară la editura Univers, iar cea în limba engleză la editura Bloodaxe din Newcastle (Marea Britanie), care a mai publicat, în anii trecuți, traduceri din literatura română. Având în vedere ineditul proiectului și prestigiul numelor implicate în realizarea lui, vrem (adică MAE, Consiliul Britanic, Uniunea Scriitorilor, editura Univers) să facem din el un eveniment cultural major, cu o suprafață mare de expunere.

– Cunoști, de la Ministerul de Externe, de la Ministerul Culturii, unele strategii prin care importanții noștri creatori vor fi în curând integrați în cultura continentală? Cum se vor concretiza acestea?

– Răspunsul la această întrebare îl continuă în mod firesc pe cel de la întrebarea precedentă. Până la sfârșitul deceniului nouă, literatura centrului și estului Europei era percepută, în bună măsură, în occident ca reprezentând o formă de subversiune, de rezistență intelectuală, spirituală față de regimurile comuniste. De aici interesul mai marcat față de ea (creșterea conștientizării politice în vest, fascinația oroaiei, curiozitatea față de mecanismele totalitare), de aici sprijinul pentru anumiți scriitori aflați mai mult sau mai puțin în conflict cu sistemul (descoperirea angajamentului social și politic mai activ în est, solidaritatea intelectuală, încurajarea dizidenței).

În deceniul zece, această înclăștare militară a dispărut odată cu sistemul totalitar care o generase; societățile occidentale pot afla despre tranziția și transformările din centrul și estul Europei din mass media, aceste noi democrații sunt transparente și se analizează singure mult mai drastic decât ar putea-o face persoane din afară. În consecință, nu mai este nevoie să citești un roman pentru a afla cum se trăiește în Rusia, în România sau în Polonia; ajunge să te uiți la știri, sau să citești o sinteză într-un ziar. După cum nici subversiunea filtrată în versuri nu mai reprezintă o formă de rezistență la un regim represiv. În această situație, literatura centrului și estului Europei începe să intre în normalitate în raport cu interesul occidentalului pentru ea și o carte de un autor român va fi analizată cu același etalon, când va fi vorba de a fi tradusă într-o altă limbă, cu care va fi analizată și cartea unui autor elvețian, japonez sau argentinian. Adică va prima interesul literar, nu cel politic. Strategii de integrare în cultura universală? Nu am convingerea că lucrurile sunt foarte clare în această privință. Dar, întrucât nu avem cum ocoli problema, deja cronicizată, a precarității resurselor, talentul va fi de a maximaliza efectul cu mijloacele pe care le avem. La ambele ministere menționate începe să prevaleze, în mod sănătos, ideea că valorile românești trebuie promovate în context: că o expoziție care să ilustreze o evoluție sau o tendință artistică este mai benefică pe plan extern decât o expoziție individuală a artistului X sau Y. Că o antologie de versuri de tipul celei româno-irlandeze are mai mari șanse de a disponibiliza fonduri internaționale și de a crea publicitate decât un volum individual, la o editură minusculă, într-un tiraj confidențial. Că un turneu mai lung al unui singur teatru cu un mare spectacol poate crea un impact internațional mai puternic decât turneele punctuale ale mai mult teatre cu niște spectacole obișnuite. Că, într-o epocă dominată de artele vizuale și de spectacolul domeniului în care România reprezintă categoric o forță, eforturile de promovare în exterior trebuie

CITATEA,

neargă prioritar către aceste arte și către aceste ituii, ignorând opțiunile politice ale diverșilor reprezentanți și simpatiile sau antipatiile individuale, care nu se pot substitui în nici un caz, în l îngust, interesului național. Apoi există cenzurile omologare internațională – marile instituții urale din marile capitale – înspre care trebuconcentrate eforturile creatoare și administraSpunem, de exemplu, despre Opera Naționalomână că a făcut turnee în Germania și Marea anie; sună prestigios. Dar nu e totuși dacă-un loc a dat spectacole în orașe comparabile Mediaș sau Târnăveni, iar în celălalt loc la al Albert Hall din Londra. Prin dialog și conări MAE și Ministerul Culturii vor căuta săă la punct, în perioada imediat următoare, o i de expoziții, de manifestări muzicale, de tiori în diverse domenii ale artei pe care să-i ereze în comun, prin intermediul Centrelor turale Românești (șase la număr) sau în afara stora, ținând cont că important pentru cultura ăna este nu să se producă tot pe teren roesc în străinătate, ci să fie omologată pe teren in. Sensul integrării europene, de care se vor e atât de mult la noi, este deprinderea de a a interdisciplinar, prin intermediul unor insii similare cu cele din occident, cooperând la i proiecte interne și internaționale, cu surse de nțare multiplă.

- Înainte de a-ți solicita acest interviu, ți-cerut un fragment de roman, eventual, o ță. Mi-ai răspuns prompt: Nu am, n-am scris de mult! Te răsfeți sau diplomația îți sumă până și timpul de scris? Când ai scris mul paragraf de proză, cum sună, ce ează?

- Spunem și mai înainte: nu poți face două uri în același timp cu egală pasiune și cu enția de a reuși în amândouă. După 1990, am put să scriu la continuarea romanului meu rtiriului parțial, a cărui acțiune se întrerupe în 3, cu invazia în Cehoslovacia, care bulveră destinele celor doi protagoniști. Volumul II gândit să urmărească aceste destine până prin). Tot ce s-a petrecut însă în România după), încercarea unei categorii sociale distincte, a a foștilor activiști de partid, de a se recupera politic și social, spre binele nostru al or, mi-a deschis o cu totul altă perspectivă ra continuării acestui roman. Am lăsat cele 80-100 de pagini scrise la fezandat pentru a ani. Vreau să am puțină distanță față de men, ca să-l pot analiza mai bine. Am adunat, ești ultimi ani, și carnete solide de însemnări: e, dialoguri, replici, reacții, mentalități, ne, biografii, evoluții sociale, metamorfoze. Fascinat de bogăția literară incredibilă pe o poate oferi o perioadă tulbure, incertă, de ziițe, când oamenii nu mai sunt decât parțial ini pe ideile și biografiile lor. Mai este un ent, pentru mine foarte important: literatura înă azi nu mai poate fi o formă de defulare ică, așa cum a fost sub regimul trecut. Nu că lupta cu regimul mai reprezintă o miză ără majoră. Noua societate românească este colorată, diversă, rapid schimbătoare, impreilă – a ieșit din hibernarea totalitară și acum rește. Totodată și mijloacele de expresie ale ului se diversifică și se înmulțesc, ne mai conștrânse de cenzură. Deci e nevoie să m ALTFEL – liber, imaginativ, neînhibat. Tu aceasta însă vreau să-mi îngădui o distanță, ză pentru acumulări, astfel încât următoarea carte să mă surprindă și pe mine însumi.

Nu te temi că, luat cu una, cu alta, vremea și ai putea renunța definitiv la scris? N-avem destule; crezi că le-ai putea i numărul?

doru albu

Odisee revizuită

În căutarea ademenitorului glas de sirenă colindat-am toate mările și oceanele lumii

Obosit și îmbătrânit am revenit într-un târziu în Ithaca natală

Înconjurată de o ceată de plozi al căror grai nu-l înțelegem Penelopa mea iubită plictisită de atâtea secole de așteptare își călcăse jurămintele și se măritase cu un Onassis

Fără cuvinte

Nu-mi spune, te rog, nici o vorbă... Privește-mi ochii arși de nesomnul dorului de tine, Așează-ți mâinile căuș pe inima mea și ascultă-i ritmul impus de apropierea inimii tale. Lasă-mă să te admir, să te îmbrățșez fără rezerve, ... apoi, îndelung așteptatul sărut va veni de la sine. Iubito, această fantastică simfonie, numită atât de simplu – dragoste, nu se exprimă prin cuvinte!

Jocul de-a viața

Îndemnat de năbădăiosul Cupidon, Cronos a început să se joace cu timpul îndrăgostiților

În așteptarea ta, secundele se dilată enorm, agățându-se de urechile mele

ca niște uriași cercei de plumb astfel, minutele devin insuportabile iar ora are miros de crin deplus în cavoul iubirii defuncte.

Dar... ai venit și-au dispărut, dintr-o dată, toate gândurile sumbre! Ai adus adieri de primăvară îndemnându-mă să-ți ascult șoapta ce mă-nfioară. Acum, lângă tine, simt că inima o ia razna iar minutele se scurg cu o viteză imprevizibilă ... orele mi se par clipe și după fiecare plecare a ta cred că totul a fost vis!

Dilatând sau comprimând timpul, Cronos se joacă de-a viața mea!

Complementaritate

Te-ai supărat, fără motiv, și-n grabă ai plecat. De-atunci, nemângâiații săni tresaltă ne-ncetat. Fiindc-a rămas nesărutată o buclă, din părul tău, e revoltată. Sunt gata să izbucnescă sub gene miniaturale fântâni arteziene. Coapsele-ți prelungi, statuare, s-au săturat de-atâta zadarnică așteptare.

Fiecare fibră a eului tău te va certa acum și mereu

Să recunoști n-ai vrut: Fără armonie nu e posibil nici un urcuș!

Orice Stradivarius rămâne mut fără umilul arcuș!

- Categoric, nu. De altfel, în ultimii ani nu am fost complet inactiv literar. În 1991, am tradus o piesă de britanic Tom Stoppard, „Travestiuri“, ai cărei protagoniști, Lenin, Tzara și Joyce, se întâlnesc în 1914 la Zürich și, din greșeală, schimbă manuscrise între ei. Rezultă o confuzie totală, cu niște jocuri de cuvinte și stiluri care impun oricărui traducător adevărate performanțe lingvistice. (Din păcate, spectacolul nu s-a realizat deoarece interpretul lui Lenin, Marin Moraru (!), s-a îmbolnăvit între timp.) Apoi am făcut o nouă traducere, modernă, a dramei în versuri „Boris Godunov“ de Pușkin, pentru un proiect româno-britanic de cooperare teatrală, care, nici acesta, din păcate, nu s-a realizat. În această perioadă mi-au apărut însă cele două romane amintite la începutul discuției noastre. Deci anii mei „grași“ și „slabi“ au cunoscut o alternanță, pe ansamblu, normală.

- Dacă, într-adevăr, nu renunți la literatură, relatează-mi o întâmplare fie și din diplomație, în jurul căreia va gravita noua ta carte!

- Cele două traduceri extrem de dificile, precum și cura de spectacole pe care am avut privilegiul s-o pot urma în această capitală mondială a teatrului care este Londra, m-au apropiat de genul dramatic și sunt aproape convins că următoarea mea scriere va fi o piesă de teatru. Am însemnări și crâmpie de scene pentru două piese diferite. La mine perioada de gestație a unei cărți este foarte mare, până când toate elementele își găsesc locul firesc în arhitectura de ansamblu. Trăiesc ani de zile cu câte un subiect, pe care îl modelez și îl remodelez cu înfinită răbdare. După care, într-o zi, când e destul de copt, el se așterne aproape singur pe hârtie. Să-ți relatez o întâmplare, fie și din diplomație? Diplomația în sine e un subiect intens literar: o comunitate mică, la distanță de țară și prin natura lucrurilor izolată, tinde să reproducă la modul

hiperbolic atât calitățile, cât mai ales defectele națiunii pe care o reprezintă. O ambasadă e nevoită să refacă în mic statul: de aici și complexitatea, simbolistica sau ambiguitatea episoadelor ce se desfășoară într-o ambasadă și care nu întotdeauna sunt atât de simple sau de sordide precum se reflectă ele în presă. Ca să mă refer din nou la Londra: acolo a fost atașat militar Ion Antonescu la începutul anilor 20 și atașat cultural Mircea Eliade la mijlocul anilor 30. Nu s-au întâlnit. Dar dacă, printr-o licență dramatică, i-am plasa în aceeași perioadă la legăția română din Londra, pe amândoi, își dai seama ce subiect ar fi pentru o piesă de teatru, ce semnificații s-ar putea conferi dialogului dintre ei? Pentru final, dă-mi voie să-ți relatez o scenă, la timpul prezent, care e timpul preferat al tuturor romanelor mele. Sala e cufundată într-o beznă absolută. Începe să se audă un sunet continuu, metalic. Pe acesta fond se luminează treptat și distingem pe scenă niște forme, care curând se dovedesc a fi o replică după „Masa tăcerii“ a lui Brâncuși. Masa și scaunele reproduc întocmai grupul statuar. În mijlocul mesei se distinge un dreptunghi negru. Deodată scena se luminează puternic și din toate părțile apar oameni, ducând coșuri, sacoșe, pungi de plastic, cutii. Dreptunghiul negru se dovedește a fi un capac peste o gaură dreptunghiulară săpată în Masa Tăcerii. Deasupra ei se montează un grătar, se pun cărbuni, se aprinde focul, se scot mititeii și fripturile, apar tacâmuri, cartonașe, pâine, murături, muștar. Lumea se așează pe clepsidre. Din două casetofoane se aud concomitent muzică rock și muzică populară. Așa va începe, după toate probabilitățile, una din piesele de teatru despre care îți vorbeam.

februarie 1996

Interviu realizat de Marius Tupan

t.o. bobe

Contorsionista (fragmente)

Și, construindu-ne în tăcere fragilitatea, eram
asemenea
unui elefant, nu totuși între porțelanuri, ci încurcat
în fire de macramé, împiedicat în milicuri, acoperit
de
modelele frunzulițelor și ale rondelcelor ca de o
prietenescă eczemă, eram împreună asemenea
unui uriaș
elefant, în mărime, de fapt, naturală, numai că –
bibelou, iubire;

și, construindu-ne în tăcere fragilitatea, ciocăneam
cu unghia elefantul, ascultam atenți, apoi, pentru
că
trebuia să facem ceva, pe croșete adunam
ochiurile,
de fapt, pe colții de fildeș fals, eram în mărime, cu
siguranță, naturală, se auzea pe dinăuntru gol,
crupea
o eczemă, o dresură de macramé,

firul își urma drumul firesc, părăsind spirala
învârtită
pe deget, îmbrăca pahidermul în hainele noi,
„Pahidermul
e gol”, se auzea din când în când vocea Alisei, „Te
contrazic, pahidermul sunt eu” rostea
Contorsionista o
parafrază fumată,

rostogoleau către alta una mari sfere, pictate, de
lemn, pe care picioarele elefantului se adunau ca
buricele degetelor pe un sfârc, se dovedea în felul
acesta echilibrul precar al marilor mamifere
contrafăcute,
în mărime de fapt naturală, se dovedea prezența
de
artizanat, vinovată;

aveam de ales, între două rele, pe cel mai puțin
îmblânzit
și eu nu știam care este fata identică a împăratului,
zestrea ei număra o mie de milicuri umplute cu o
mie de
pahiderme, vedeam pe epidermă aceeași eczemă
întinzând
între noi legături siameze, o plasă, de fapt, în
mărime
naturală, de siguranță, pe care se legănau, în tăcere,
zece elefanți, nouă elefanți...

Altă dată, stăteam în mijlocul unui câmp deflorat,
țineam
în minte zecile și calculam sutele cu atenția

distributivă
specifică sărbătorilor de înstrăinare, aș fi vrut să nu
dau nici o importanță istorici și priorităților
orgasmice,
când se deschise, luminând stroboscopic, o ușă
chiar la
picioarele mele;

M-am gândit atunci că, așa cum oglinzile
oglinzilor
noastre ne reflectă în linie frântă chipul,
alungându-l
prin tuburi metalice, la mari depărtări, numai să
aibă
cineva bunăvoința să deschidă oceanul,

tot astfel prietenii de pe cealaltă parte amniotică,
aceia care umblă cu picioarele în sus și capul în
jos,
rătăcind în vasta cameră obscură, ne trimit
silucetele
unor îmbrățișări pe care nu le vom vedea niciodată,

iar salutările lor, contigue cu întâmplări tot mai
vechi,
poartă cu sine un mic decalaj, la fel ca sonorul
emisiunilor transmise prin satelit;*

stăteam pe un câmp, înconjurat de sexe convexe,
întins
în netezimea lor, adevăratul meu chip relata
întâmplări
comemorative, se aduna pilitura sticloasă în jurul
unui

pol neuro-vegetativ, zăcând în macramé,
pahidermul își
încolăcea trompa cu trompa unui fluture argintiu
din hibridarea aceasta avea de câștigat prințesa
orientală,
doar ea, călare pe insecta imensă, cu aripi de pie
cornoașă, crăpată, cu picioare subțiri, filiforme,
urma să intre în regatul păclous și, descălecând,
să înfigă sceptorul în mâl,

să ridice cu sclavi platourile de filmare lacustre și
noapte de noapte, să turneze superproducții
istorice
și lascive, cu încheștări sângeroase, cu partuze
imense
de milioane de trupuri zvârcolindu-se într-un
orgasm
colectiv pe vastele întinderi ale imperiului milenar

astfel încât, privite de sus, irizările corpurilor
încolăcite să deseneze un milicu uriaș, un model
labirintic
prin care voluptatea curge ca o sferă de hidrargiu
pe suprafața ei oglindindu-se câte o clipă fețe
identice,
încremenite în spasmul unui vis repetat, în obsesi
plăcerii morbide a decorativului împins până la
ultimele lui consecințe,

când adică frumusețea lipsită de sens emerge p
porii
materiei, săpându-i în carne canale-subțiri, inodor
și,
nemaiputându-se stăpâni, orbește cu strălucirea
îndurerată
totul până la marginile universului, iar acesta,
chircindu-se
cu tandrețe în jurul unei identități feminine,
îi explorează câmpurile de forță ergene,

și aici, în conul acesta, în hornul taifunului se
strecoară
Alisa, își ridică rochița și își mângâie cu sfială
Apocalisa,
face cu ochiul, se fâfâie, pozează, promite cu voce
Șeherezadei: „Extaze nebănuite!”

* Aici, în fanta aceasta se strecoară Alisa, pri
porțile de lemn ale morții, dincoace de ecrani
siciului, se multiplică primitiv, specular pri
sciziparitate și, ridicându-și rochița, îmi arată
fereastră convexă în care fotografia mea buclă
de la trei ani, cu peruca mamei pe cap, se fac
vitraliu și colorează lumina; aici se văd legăturile
mele cardanice cu toate celelalte înfățișări
feciorelnice răspândite de jur împrejur până la
granița fictivă a orizontului; acum hipermezi
îmi trimite unul din bilețelele sale închise în sticle
„Adevărul nu se află într-un singur vis, ci în multe”,
în câte? întreb, în care? o mie și una de
guri povestesc simultan o mie și una de fapte, iar
eu nu aud nimic, am urechile astupate cu o mie
una de nopți.

ștefan doncea

Zăpada Ochilor

Câtă dragoste
există în inima
bobului de grâu

*
În limbi de flăcări
s-a coborât puterea:

zi de Rusalii.

*
În inima mea
strălucește Divinul:
leii tac flămânzi.

*
În groapa cu lei

cine ar putea să stea
bucurându-se?

*
Rugăciunea ta:
puritatea liniștii –
râul cristalin.

*
Bunavestire:
Cuvântul lui Dumnezeu –
desfătarea mea.

*
Cu ochii deschiși
îl văd numai pe Isus:
furtuna tace.

*
Vibrează Raiul:
albina într-o floare
respiră nectar.

*
Pe valuri când merg
privesc țintă la Isus:
furtuna tace.

*
La Golgota văd
rânile Tale sfinte:
sunt biruitor.

*
Podoabe lumești:
morminte văruite –
flori de putregai.

UN EPIGON PIOS

de AL. CISTELECAN

Cu două plachete simultane a ieșit anul trecut orădeanul Florian Lazăr: *Simfonia necuvintelor* (Ed. Macarie, Rgoviște) și *Aripi respirând* (Ed. Brevis, Adea). Prima e alcătuită din „versuri în memoria poetului Nichita Stănescu” și îngână, un fel de pietate exaltată, limbajul și gesturile estuia, adorația căzând adesea în caricatură voluntară iar poemele – de această dată emeditat – ținându-se strict de minimul calc: „Te sărut dulce Mire al Cuvintelor/Necuvintelor – oase lăcrimând/ în eastră fiecărei dimineți în această cumpănă logică/ dintre noapte și zi/ când insomniile stite/ se petrec în ochii de izvor/ mâinile mele gându-se/ pentru nașterea Cuvintelor/ Cuvintelor Tale.// Te sărut dulce Mire al eziei”. Imitația e aici devoțiune, dar exercițiul textual parodiază fără voie trucurile nesciene, dovedind că admiratorii sunt spre guba idolului: „J.../ E-atât de grav și e durere/ rd chinul greu din gând nu piere/ și monului îi surâde a plăcere.// E-atât de grav atât de-atât/ ni se opresc părerile în gât/ rind să ne abținem și încât...” Florian Lazăr are chiar ambiția de a reproduce și sintaxa nesciană, dar versurile sale sunt năpădite de rborurile și motivele de recurență imediată poezia zeului, abundând în păsări, oase, rimi, sânge, aripi etc., dar evitând sfera, oul în general, pe toate cele cu conotații etice. Adorația se rezumă la o imitație de orafață, mulțumindu-se cu o empatie dermică. Nu se pune problema unei „replici”, nui dialog ieșit din râvna identificării, ci doar a fidelității reproductibile. Partitura tativă se învârte, în principal, în jurul melor meditative și de viziune ale lui nescu, dar nu ocolește nici experimentalismul său ludic: „Frunză verde dor albastru/ Nu-i albastru ca albastru/ Ca să-mi uie un astru/ Cât ar fi el de albastru” etc.

În ciuda pietății, e vorba de fapt, de un stănescianism de maimuțăreală: „Lacrimile ochilor mei/ s-au preschimbat în pietre/ ochii mei/ statui inerente/ nu mai plâng cu lacrimi/ ci cu pietre/ gura mea/ nu mai naște cuvinte/ ci varsă pietre” etc.

Precaritatea condiției poetice nu e alta nici în celălalt volum, *Aripi respirând*, în care Florian Lazăr pare un produs tardiv al campaniei de versificație din „Cântarea României”: „Sărut răsăritul/ în oglinda izvorului/ din care-mi adăp/ dorul de Limba Română/ ce niciodată nu apune/ și-n aura înaripată/ închin semnul viu/ – nemuritor – / cuvântul a Pace” etc. Rămasă fără coarda de protecție a docilității stănesciene, poezia cade în prețiozitatea pompoasă a dulcegăriilor, imitând un limbaj vetust, saturat de grație și candoare, de hieratică și puritate: „Ți-am așternut/ vocalele albe pe zăpadă/ într-o scrisoare/ în care blând/ începea să ningă/ imaculat/ cu poeme de dragoste./ Buzele noastre fragede/ se întâlneau/ rostind în șoaptă/ versurile de iubire / topind fulgii de nea/ între rândurile/ scrisorii deschise”. Idilele înseși sunt mai degrabă un chin imaginar și sintactic decât ritualuri voluptoase: „Ți-am tras perdeaua din ferestre/ să te-nsoresc femeia mea iubită/ ce stai peste sărut întinsă-n pat/ frumoasa mea femeie, femeie/ ce mă aștepti să te cuprind în braț./ în brațul stâng, cu dreptul să îți mângâi/ părul tău blond și inima să-ți simt” etc. Iar zvârcolirile meditative sunt o gimnastică și mai grea, iremediabil desfigurantă: „Mă doare privirea ochiului/ adâncit sub pleoapă –/ orbită a statuilor celeste/ absente mereu de nevăz/ ce-și odihnesc sprânceana pe umărul meu/ cuibărindu-și lacrima/ în osul frunții mele/ pentru a renaște din nou/ prin marea poartă a tăcerii/ statui cu cranii flămânde/ din umbra visurilor treze” etc. Probabil că nici chiar lui Florian Lazăr nu-i e ușor să scrie în acest fel.

FANTOMA OBIECTIVITĂȚII (II)

de CLAUDIA ENE

În articolul trecut încercam să formulez ideea robotizării departamentului de știri de la TVR 1 și căutam să explic această robotizare prin dorința de obiectivitate a redactorilor acestui program. În continuare voi argumenta cu citate simptomele fenomenului despre care vorbeam, și anume imposibilitatea sau teama de a rezuma știrea cu propriile cuvinte și, pe de altă parte, căderea în cealaltă extremă, a epitetului grandios și a vorbelor considerate calde.

Devine din ce în ce mai evident că, atunci când e vorba despre evenimente politice sau sociale, prezentatorul de la Actualități se pierde într-o mare de vorbe găunoase, din care cu greu reușești să prinzi esențialul: „Ministerul român al Afacerilor Externe a adus precizări în legătură cu declarațiile făcute ieri la Bruxelles de N.W., purtătorul de cuvânt al comisariatului european H.v.D.B., potrivit cărora Slovacia și România nu se vor afla neapărat în primul grup al partenerilor asociați cu care U.E. va începe negocierile de aderare. Purtătorul de cuvânt a subliniat că aceste afirmații nu sunt corecte”. Acestea sunt cuvintele redactorului din studio și cu greu se poate înțelege cine a spus ce-a spus, ce-a spus MAE, ce-a spus purtătorul de cuvânt, al cui purtător de cuvânt, al MAE sau al comisariatului european?; totul pare foarte complicat și nu ajungi să prinzi sensul acestor afirmații decât ascultând intervenția reporterului de la fața locului: „Sorin Ducanu a arătat că, în convorbirea telefonică avută aseară cu N.W., purtătorul de cuvânt al demnitarului comunitar a declarat că nu a făcut asemenea afirmații, iar în conferința de presă ce a urmat întoarcerii din România a lui H.v.D.B., el a reiterat practic concluziile prezentate la București de comisariatul european”. Abia acum ne putem da seama că bietul om nici nu a făcut asemenea afirmații, pentru că altfel, din ceea ce ni s-a spus din studio am fi putut înțelege fie că purtătorul de cuvânt al comisariatului a spus aceste lucruri, dar purtătorul de cuvânt al guvernului declară că ele nu sunt corecte, fie că N.W. a făcut aceste afirmații, dar că, după aceea, într-o clipă de sinceritate, declară că nu sunt corecte. De aceea ar fi fost mult mai simplu și mai pe înțeles, dacă știrea ar fi fost rezumată cam în felul următor: „Purtătorul de cuvânt, N.W., al comisariatului european, H.v.D.B., a subliniat că nu a afirmat că Slovacia și România nu se vor afla neapărat în primul grup al partenerilor asociați cu care U.E. va începe negocierile de aderare” și dacă apoi ar fi urmat lămuririle reporterului, obiectivitatea prezentării știrii nu ar fi avut de suferit, iar telespectatorul programului de actualități nu ar fi fost nevoit să facă eforturi de decodare a textului pentru surprinderea esenței mesajului. Abia așa cum sunt prezentate lucrurile, obiectivitatea ajunge să fie subminată prin chiar faptul că cel care ascultă știrea nu înțelege fără echivoc despre ce este vorba. Despre știrea ornamentată, în articolul viitor.

În căutarea poeziei (XXI)

PSEUDO-HARAP ALB ȘI FEMEILE SENSIBILE

de DAN-SILVIU BOERESCU

Intrucât acest număr de revistă va apărea în săptămâna având ca extreme afective datele de 1 și 8 Martie, iar eu nu am bani de mărtisoare, flori, bomboane, parfumuri, eșarfe, conopidă, maioneză și alte cadouri discrete dar eficiente (cotându-mă sub nivelul personajelor din Harap Alb, Luceafărul mă plătește foarte prost, atât de prost încât, în curând, voi solicita lui Ulici, Tupan&Es. Pop să-mi permită să scriu pe gratis!), m-am gândit să aduc cititoarelor, poetelor și, eventual, poetelor-cititoare omagiul meu sub forma unui colaj de gânduri răzlețe despre câteva cărți primite recent și aparținând unor femei extrem de sensibile...

1. Gabriela Livescu – AMO, ERGO SUM (Ed. Noema, Piatra Neamț, 1995). Un asemenea titlu de volum ar putea lăsa să se înțeleagă faptul că între senzuala Clara Mărgineanu și delicata avocată din Piatra Neamț ar putea exista, pe linie poetică, o consubstanțialitate tainică. Nu este așa! Ceea ce la prima este incantație a cărnii palpitândă la cealaltă este sublimare a emoției violente în inefabilul unor trăiri înalte, eterice: „Respiră un destin/ lăsând în mine boare/ coloane de lumină,/ lumină gânditoare!/(...)// Candoarea mi este crezul/ Spun:/ Amo, ergo sum...” **Starea de grație** la care se accede impune ca „statuia voluptății” să nu fie decât o impalpabilă „enigmă ferecată în farmec și opal”, iar dragostea o candidă „maree de îngeri înfrânți”. Pariul acestui, zic eu, prea ușor acceptat **Tratat despre decepție** este unul de sorginte desuet–metaforică, definitoriu pentru ezitarea programatică a Gabrielei Livescu: „iubește-mă vreme de un trandafir/ dacă poți!”

2. Rodica Braga – NELINIȘTEA CUVINTELOR (Ed. Imago, Sibiu, 1995). Co-autoarea fabulosului **Commentarii perpetuus (1986)**, o inițiere epistolară în misterul peripateticului târziu (în prezența unui copleșitor magistrul al livrescului, precum Mircea Ivănescu), revine acum – după romane de mare densitate poetică: **Maia (1988), Fluturile negru (1994)** – la problematica ontologiei metatextului: „înainte de a scrie poemul/ s-ar cuveni să ne dedăm puțin cu moartea./ pielița gândului speriată foșnească!/(...)// pământul ne-ar adopta mai apoi/ cu tandrețe./ doar oasele poemului le căutăm!/(...)// ci poezia trece printre noi/ fără de sunet/ trup cald și transparent de crist/ gata de jertfă”. Altarul căruia îi slujește o asemenea poezie, ce înalță neostentativ chemări ritualice („haideți să mergem spre albul regal./ spre albastra certitudine/ a frigului”) către miezul semnificativ al originarului („orizontul.../ încovoiat peste noi/ ca pielița albușului din ou”), are la bază ca ofrandă întemeietoare „luminoase și lustruite, oasele cuvintelor/ dezgropate”. Umbrele lor „așezate cumiști peste lucruri/ ca hainele de căpătat/ pe frăgezimea trupului de copil” nu ocultează spațiul tainicei comprehensiuni, ci – dimpotrivă – pregătesc terenul pentru o revelație ce nu poate fi încă actualizată, de teamă ca fragilul echilibru al spunerii să nu fie frânt într-un prea explicit elan colonizator al verbului impetuos: „dacă în

fiecare zi aș scrie un poem,/ ca dintr-o piele de șarpe m-aș extrage/ (...)/ dacă gândului meu priponit/ i-aș tăia sfoara ca zmeului înălțat,/ cascada văzduhului l-ar absorbi/ în albastra-i cădere, fără de margini”. Conștientă de pericolul versatilității („și adevăr și minciună/ la fel încap în matricea limbajului”), Rodica Braga își permite luxul de a tempera „elocvența materiei” atunci când, pradă entropiei, „existența nu se mai lasă prinsă/ în harponul cuvintelor”. La ceasul judecății de apoi a poetilor, ea s-a decis să-și înfrunte, cu orice risc, propria imagine din oglinda textului: „cuvântul, ascuțit, ca un sloi, să mă spintece/ și de mine și de false așteptări să mă vindece”...

3. Katia Nanu – NEVOIA DE COLIVIE (Ed. Alma, Galați, 1995). Facerea: „Mai întâi, i-a dat un cuvânt. Apoi, o propoziție. Căpătând curaj, a alcătuit curând o frază. Și, în cele din urmă, i-a spus pe îndelete întreaga poveste”. **Povestea** este, de fapt, un eseu despre închiderea progresivă într-un text ce se deschide, finalmente, pentru ca – matrioșcă tragică a ființei – să închidă iarăși în această colivie pe chiar sisificalul ei făuritor: „O colivie înlăuntrul altei colivii, în care se află o altă colivie, care ascunde alta. Din ea intri într-o colivie mai mică, în interiorul căreia este o altă colivie, unde te strecoari pentru a deschide ușa unei alte colivii, care mai are încă loc pentru cealaltă colivie în care ești numai tu. Strâns bine în tine, între gratiile tale, încercând, chinuit, să faci loc unei alte colivii”. Mai mult decât un abil joc de cuvinte despre claustrofobie, poezia Katiei Nanu vorbește despre limita unei alienări care naște, la rândul ei, o altă limită, o altă înstrăinare de sine, atât de firească în nefirescul ei încât „Dacă privești printre gratii, nici nu le vezi. Nu există. Atâta colivie câtă este, poate încăpea până la – cel mult – o viață”. Unde se sfârșește sofismul și unde se reînnoadă firul de păianjen al poeziei? **Unde sau dacă...**

4. Marieta Rădoi-Mihăiță – COINCIDENȚA UMBRELOR (Ed. Plumb, Bacău, 1994). Tânăra autoare (născută în 1966) este un produs al marelui creator de Mirianide, acel Ulise al orașului Onești care se legitimează – în chip de prolific „Zburător” – Gheorghe Izbășescu, ultimul creator de mitologie poetică al Moldovei de Jos. Despre volumul de debut al

Marietei, criticul Nicolae Oprea vorbește – în prefață – ca despre „un manifest al vârstei candorilor și al idealurilor încă neîmplinite, pe fondul căutării stăruitoare a tâlcurilor existențiale”. Fără a-l contrazice, eu văd aici mai degrabă, o privire retrospectivă asupra iubirii pierdute odată cu despărțirea de adolescență: „De ce au început tocmai acum să ne ruginească buzele,/ tocmai acum când am învățat șerpii din noi să zboare?” Căderea în maturitate nu reușește însă să blazeze poeta care se declară, în continuare, cu un patetism destul de bine temperat, o „fereastră deschisă”. Mai mult, ea transformă în îndepărtarea de vârstă beatifică a începuturilor într-o exorcizare jubilantă a noii sale identități poetice/biografice: „îngenunchez/ lângă literele însetate/ din polara înălțime a gurii/ ce se dilată tot mai mult/ gata să explodeze/ în sărbătoarea numelui meu”. Să ne bucurăm, deci, de bucuria ei, făcându-ne că nu observăm și ușoara undă de tristețe ce o însoțește: „Dar, în spatele fiecărui sărut de adio cu gura plină de litere ude până la piele,/ se ascunde umbra lui molfăind...”

5. Angela Scarlat – DINCOLO DE NEGATIV/ AU-DELA DU NEGATIF (Ed. Plumb, Bacău, 1995; ediție bilingvă traducerii în limba franceză de Valeriu Stancu). Ca și cartea Marietei Rădoi-Mihăiță, și acest volum beneficiază de un prefațat prestigios. În acest caz, e vorba de criticul ieșean Ioan Holban, care subliniază, dintru bucurie, începutul „poezia Angelei Scarlat-Calapodiu ilustrează ceea ce s-a numit melancolia descendenței: ne mișcăm printre texte, trăim cu și ne identificăm în ele, suntem, în fond, niște resturi de propoziții”. Livrescul însă, datat și destul de obosit, își caută cu disperare contrapartida în contemporaneitatea agresivă și violentă chiar: „Pena Corcodușa, neasemuit de frumoasă,/ s-a topit în ceața altei dimineți găvane de lumină sorb/ lacom vești despre Sarajevo/ în ritmuri de rock”. Între „muzeel planetei” și „reclamele publicitare” se stabilește o relație de paradoxală afinitate, din care rezultă destul de previzibil, metafora poeziei ca **palimpsest**: „când, după ploaie,/ pe cer se ivește curcubeul/ păzitorul rarelor manuscrise/ (...)/ copleșite închise,/ descult, înaintează șovăitor pe-un drum ce i se-așterne-n față/ cu încifrat semn”.

Recitesc textul de mai sus și constat că micile mele ficțiuni critice nu sunt la înălțime cuvântului ce vestește erosul (și invers) cărțile sensibilelor femei și poete reunite în această pagină acum, când, în oraș, prețurile garoafelor și al untdelemnului (simbolu complementare ale eternului feminin) au luat razna, în sus. Planul meu de a da revista în loc obișnuitelor cadouri începe să se clatine și măsură ce avansează în lectura acestor cronici scuzați trimiterii implicite – cam avortate. Mă întreb, din ce în ce mai serios, de unde fac rost de bani pentru niște daruri mai de soi!? Șnuru mi-au rămas de anul trecut...

RADU TUDORAN: O LEGE A OAMENIEI NU S-AR PUTEA FACE?

de MARINA SPALAS

«**S**criitor de robuste resurse și dovedind de la debut o fermitate de stil și o maturitate de experiență psihologică întâlnite în literatura noastră, Radu Tudoran se ează, de la prima sa carte, în rândurile scriitorilor zestrați și de mare viitor», anunța „Curentul” din 1 mai 1940, într-o prezentare a volumului de povești „Orașul cu fețe sărace”, apărut în acel an la editura Socec, debutul literar al lui Radu Tudoran. Pentru că orice dicționar de literatură română cepe articolul consacrat lui Radu Tudoran cu acest titlu încearcă acum să umplem spațiul alb din creația sa scriitor în anul când ar fi împlinit 86 de ani.

Născut la 8 martie 1910, la Blejoi (Prahova), cu levratul nume Nicolae Bogza, Radu Tudoran a rămas închinat, până la debutul literar cu volumul „Orașul cu fețe sărace”, o intensă activitate de jurnalist despre care se știe foarte puțin. Cu pseudonimul Ion Ibrașcu a colaborat la „Lumea românească” din noiembrie 1938 până în ianuarie 1939, și la „Timpul” din mai 1939 până în august același an. Cu pseudonimul Radu Tudoran începe să colaboreze la „Curentul” din august 1939 până în noiembrie 1943, în paralel cu „Evenimentul zilei”, unde va colabora între anii 1940-1941. A scris susținut, publicând un articol la două zile, tipărit pe prima pagină la dreapta sau la stânga, sus, în centrul paginii, uneori cu continuarea pe pagina a doua (de exemplu „Evenimentul zilei”). Dintre titlurile articolelor amintim: „Fapt divers rural”, „Bleriot”, „Teorie pentru agentul de circulație”, „Măcelarii de Cioplea”, „Simbolul nedreptății”, „Impertinența mecanizată”, „Moravuri polițienești”, „Perceptorii”, „Câteva idei”, „Justiție efină”, „Când moare un om”, „Pâinea soldatului și pâinea civilului”, „Biscuitul, untdelemnul și băcanul”, „Omul fără pălărie”, „Proprietari și chiriași”, „Spovedania unei sărăcuțe și tristețe a unui detectiv particular”, toate articolele apărute în „Evenimentul zilei” în cursul anului 1940. La „Curentul”, sub direcția lui Pamfil Ștefănescu, a semnat rubrica „La zi”, alături de omulul Dianu, Joachim Botez, Dragoș Rânceanu, Liorin Popescu, Aurel Tita, Isaia Tolan, Sidonia Drăgușanu, Ion Manu, Ene Ciomac, și Irina Pienescu care semnavă alte rubrici.

Cum nu vrem să propunem o tratare exhaustivă publicisticii lui Radu Tudoran, ci doar să oferim o aplicație interesului jurnalistic, pe care l-a manifestat regretatul romancier, după 1989, chiar în paginile „Lucașărilor”, ne mărginim să producem două articole care dezvăluie o altă zonă de interes, decât au lăsat să se vadă, ulterior, manevrele sale. Se va observa că realitatea l-a impresionat profund, iar romanele nu constituiau o ușurare a realității, ci o transfigurare perpetuă. Și, ai ales, vrem să omagiem opera unui scriitor care a fost instituit, printre puținii, în literatura română, și așteptăm de scriitor profesionist, meseria cunoscută: la Petrarca încoace în toate literaturile, huliță în zilele comunismului, în România.

Copii chinuți

Este foarte trist că sunt copii pe care sărăcia îi silește să plece de timpuriu de-acasă, ca să-și câștige singuri pâinea. Îi cunoaștem pe acei copii din noi, avem în minte obrazurile lor palide, ochii lor mari, uneori triști, uneori speriați, mai ciodată veseli.

Părinții i-au adus la oraș și i-au băgat la stăpân, o vârstă când alți copii abia învăț că bolta cerului albastră, că lumea e foarte mare și foarte frumoasă, că viața e un privilegiu minunat.

Pentru ceilalți, pentru copiii oropsiți, toate

acestea sunt lipsite de sens. Ei nu privesc niciodată cerul, nu se întrebă cât e lumea de mare, fiindcă nu au timp să-și libereze gândurile, să le dea drumul dincolo de marginile orașelor în care muncesc trudnic, nu văd în viață un privilegiu ci o crâncenă datorie.

I-am văzut cu toții și știm cât sunt de triste obrazurile lor palide. Unii vând nuci pe stradă sau prin localuri. Se strecoară, cu îmbrăcămintea lor rurală, printre mese la care orașenii chefuiesc. Sunt oameni care plătesc o sută de lei, o sută sau mai multe sute sticla de vin care se duce în neștire, fără folos, pe gâtlejul nesățios.

– „Cum dai nucile?” întreabă cheflii. – „Trei la un leu”, răspund sfios micii negustori. – „Ba patru”, se tocimesc oamenii. – „Bine, patru!” Și copiii se strecoară, speriați, printre mese.

După ce-și desfac marfa pomesc spre casă, într-o mahala îndepărtată unde ajung spre miezul nopții. În zorii zilei trebuie să se scoale, ca să curețe nuci. Câștigul li-l dijmuiește „Jupânul” – un fel de impresar care le dă „capitalul”, locuința și neomenoasa chelvăneală zilnică.

Alții se bagă băieții la prăvălie, la cârciumi, unde au de-a face cu stăpâni haini și cu mușterii arțăgoși. Sunt învățați de mici să pună apă în vin, să înșele la cântar și să mintă. Dacă nu arată tragere de inimă pentru aceste potlogării sunt alungați din stăpân în stăpân ca niște câini nevrednici.

Alții ajung băieții la lift, în blocurile centrale înșesate cu boieri. Aceștia sunt îmbrăcați în uniforme caraghioase, de operetă, cu mulți nasturi de alamă, cu vipuși viu colorate, cu chipiuri de forme ciudate. Sunt siliți să învețe alte vorbe și alte obiceiuri, viața lor e mai tristă decât a celorlalți, fiindcă și-o trec între cei patru pereți lustruiți și goi ai liftului, fără să aibă cu cine schimba o vorbă despre necazurile lor, spunând doar „sărut mâna” la cucoane, și „să trăiți” la boieri.

Dar, câte profesii nu se intercalează între acea de vânzător de nuci și de aceea de lift-boy! Câte meserii, câte uniforme și câte dureri!

Ați văzut vreodată un vânzător de mărunțișuri, de nasturi, de ace, de copci, ori vreun lustragiu de ghetă, acet statistic contravenient, încolțit de un gardian public?

Ați văzut ființa lui nenorocită, chinuită, intrând vertiginos în panică, alergând cu disperarea în ochi din colț în colț de stradă, după un refugiu, ca răufăcătorii?

Eri, scriau ziarele că un mic vânzător de bomboane a fost stălcit în bătaia de un trecător, fiindcă a vrut să-l speculeze.

Dumnezeule! Ce speculă putea să facă nodul acela de om? Ce să speculeze? Marfa lui de douăzeci de lei?

Întâmplarea aceea tristă mi-a prilejuit aceste rânduri, pe care le scriu cu multă, cu multă mâhnire. Oare nu se poate face nimic pentru acești copii? Știu că pentru mulți, – pentru ucenici, de pildă – există legi proteguitoare. Dar ceilalți, care sunt în afara legii, care nici n-au să poată fi vreodată încadrați în ea? O lege a omeniei nu s-ar putea sugera? Fiindcă, altfel, cum avem dreptul să așteptăm ca din copiii aceștia să iasă o generație mai bună când viața a fost așa de crudă cu ei? (15 august 1940, „Evenimentul zilei”)

Simbolul nedreptății

După ezitări explicabile, ziarele de astăzi au trebuit să publice înșfârșit, conturul României Mutilate. Ni-l închipuim fiecare, dar fiindcă nu îndrăznisem să-l trasăm pe

vreo hartă, nu ne dădeam seama cât stâlcea forma armonioasă a Țării. Acum, avem harta aceasta sinistrală în față – o pânză cenușie a acoperit vechile hotare. Cele noi au apărut, în alte locuri, contorsionate, chinuite, ca și când ar fi vrut chiar ele să se lupte cu solul și cu oamenii, ca și când, ar fi eșit dintr-un cataclism, dintr-una din acele încrețiri ale pământului, din epoca primară, a solidificării lui.

Împotriva acestui hotar strâmb și silnic, s-au adus nesfârșite argumente: de ordin istoric, de ordin etnografic, economic, strategic. Poate că dacă procesul ar fi urmat ani în șir, în fiecare zi s-ar fi putut aduce încă unul, care să atârne greu în balanța nemăsluită a orbeii justiții. Argumente sprijinite pe temelii indestructibile, pe documente, ce nu pot fi negate decât împotriva moralei lui Dumnezeu. Totuși, sentința le-a nesocotit și le-a negat. Argumentele s-au dovedit fără valoare; e inutil să le mai fluturăm acum în vâzul lumii, fiindcă lumea e împiedicată să le vadă. Să le păstrăm în sipele istoriei noastre, pentru o altă judecată, care trebuie să vină, pe care trebuie s-o așteptăm, fie că ar fi ea chiar judecata de apoi.

Nu, argumentele nu sunt oportune cum nu sunt oportune la Bursă acțiunile al căror curs a scăzut temporar. Dar peste forma acestei Români stălcite nu putem trece fără să încercăm încă o tresărire, o trăsărire de revoltă, ca în fața unui act care nesocotește însăși pomirea spre frumos a naturii.

Iată un ultim argument, acela pe care ni-l sugerează urâta, anormala, monstruoasă hartă a României de azi; argumentul estetic, argumentul care ar fi primit cel din urmă în balanța unor judecători omenești, dar care ar putea să atârne cât fiecare dintre celelalte.

Priviți marea lume a lui Dumnezeu – conturul ei este armonios și logic; forma astrelor și drumul lor în spațiu răspund unor reguli implacabile, care nu jicnesc și nu turbură nici o vecinătate. Priviți vietățile pământului, unele au fost făcute să atace, altele să se apere. Organismul lor a luat conturul cel mai potrivit pentru această luptă. Priviți peștii a căror formă alungită, netedă și fină îi ajută să alunece prin apă; priviți păsările, anume formate ca să se poată ridica în aer. Nimic nu este strâmb, nimic nu este inutil, nimic nu este lipsit de logică.

Priviți acum harta nouă a României ciopârțită – și întrebați-vă ce rost estetic are această gură de rechini întors pe spate, gata să-și apuce prada, acest uriaș clește de rac, deschis, pregătindu-se să înșface?

În 1915, într-unul din glorioasele sale discursuri războinice, Nicolae Filipescu spunea: „Ce este Regatul român fără Ardeal? O absurditate geografică, o fâșie de pământ întortochiată și frântă în semicerc. Arătați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce lipsește României. El, cu mâna lui agiamie, va trage linia ce împlinește cercul.”

Hotarul nostru de la apus, cu linia lui logică, așa cum l-au tras soldații, așa cum l-ar fi tras și Dumnezeu după legile drepte și armonioase ale Universului, a fost acum din nou schilodit. O linie pașnică și estetică a fost ștearsă; în locul ei a apărut alta, crispată, ca și oamenii pe care i-a nesocotit, o linie agresivă care dă conturul fălcilor unui animal ce se pregătește să înșface.

Priviți harta României noi.

Priviți gura rechinelor și spuneti dacă – după legile echilibrului Universal, după legile dreptății și logiceii lui Dumnezeu, după legile frumuseții naturii, – nu trebuie să muște.

E un simbol pe care noi nu l-am dorit. Temeiul agresivității nu l-am căutat. Noi am vrut numai ce-i drept și ce-i frumos. (4 septembrie 1940, „Evenimentul zilei”)

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD: JEAN NEGULESCU (X)

de MANUELA CERNAT

În 1945, zadarnic încearcă să-și convingă mama și surorile să lase totul în urmă și să vină în California. Zadarnic le trimite bani pentru bilete și le obține viza americană. Ele își au viața lor, rostul lor și nu se încumetă să-și părăsească țara aventurându-se în necunoscut. Cu banii agonisiți o viață, Sabina tocmai și-a construit o vilă în București, pe Șoseaua Aviatorilor, la nr. 57. Cu banii câștigați în anii războiului, Jean și-a cumpărat un elegant bungalow la Beverly Hills, pe Camden Drive, la Nr. 517. Presimțind dezastrul care se apropie pentru elita românească – începea „lupta de clasă” – își conjură familia să ia primul avion, sau primul vapor, cât încă se mai poate. S-ar rezezi el însuși până acasă, să le convingă, dar contractul cu Warner nu-i îngăduie. A intrat în producție cu sumbra melodramă **Nobody Lives for Ever** (Nimeni nu trăiește veșnic): un gangster întors de pe front vrea să exerceze o tânără inocentă, se îndrăgostește de ea și sfârșește prin a plăti totul foarte scump. Alte trei filme sunt pe șantier pentru 1946. Aplaudat pentru versimul apăsător al ambianței interlope, pentru „dramatismul impresionant” și „modul în care regia creează un crescendo dramatic, asigurând cu mult nerv întreg succesul”), **Nimeni nu trăiește veșnic** este apreciat și pentru „crescendo-ul culminând cu asasinatul din final, minunat realizat de Negulescu.”

Din 33 de filme câte semnează Negulescu la Hollywood după **Masca lui Dimitrios**, 30 figurează astăzi în cataloagele americane **Movies on TV**, fiind cotate „Excelent”, „Foarte Bune” și „Bune”, pe o scară a valorilor care cuprinde și calificativele „Destul de bune”, „Potrivite” și „Catastrofale”. Într-un asemenea catalog din 1987, **Three Strangers** (Trei străini), turnat în 1946 după un scenariu al colegului său John Huston, este apreciat cu trei stele

și următorul comentariu: „Melodramă interesantă, bine jucată dar prea elaborată. Trei necunoscuți pariază pe același bilet de loterie”¹ în ajunul Anului Nou, fiecare aducând cu sine amărăciunea unei ratări. La vremea lui însă, în 1946, filmul este primit ceva mai rece. Începături veninoase continuă să-i reproșeze regizorului căutările stilistice. Termenul formalism nu apare telle quelle, dar cam într-acolo converg criticile. În materie de judecată estetică mărginită, extremele se ating. Exact în aceeași perioadă, la Moscova începea campania anti-formalistă a lui Jdanov! Numai că de astă dată, Negulescu nu mai pune la inimă criticile. Secretul acestei bruște indiferențe? Este fericit cum poate n-a fost încă niciodată. Ajuns în cumpăna vieții, reductibilul play-boy a depus armele și s-a recăsătorit. Socotind că a sosit vremea să se cumintească, și-a legat destinul, de astă dată pentru totdeauna, de una din cele mai fotogenice „top-model” ale Agenției de manechine Ford, Dusty Anderson. Descendentă din tribul indienilor Cherokee, cu treisprezece ani mai tânără decât el, îi va fi o soție blândă și iubitoare și, spre marea lui noroc, înțelegătoare, resemnată de la bun început cu firea lui Jean care se îndrăgostește, mai mult sau mai puțin platonice, de absolut toate vedetele sale. „Am avut norocul să lucrez cu cele mai frumoase femei din lume – va recunoaște cineastul spre sfârșitul vieții. Dacă nu mă lăsam fascinat de magnetismul lor, n-aș fi izbutit să le captez pe ecran vibrația magică.”

Pentru a-și cuceri muzeele, incorigibilul Don Juan a pus la punct o strategie care aliază romantismul frust al românilor cu subtila și spirituala galanterie deprinsă pe malurile Senei. Solicitat de un gazetar să dezvăluie taina succesului său la femei, el schițează

cu umor un mini-portret robot al craiului hollywoodian, demn să figureze astăzi în orice manual al bunelor maniere masculine: „Autenticu Don Juan este înainte de toate un personaj seducător însoțitor ideal al doamnelor frumoase, maestrul a manierelor europene de un suprem rafinament dușman înverșunat al banalului și al prostului gust, nu va comite niciodată grosolana eroare de a «agăta» (femeie, cum vulgar se spune. Bineînțeles, el este «inițiatorul»). Dar după ce sugestia sau avansul au fost făcute, se retrage și așteaptă ca frumoasa doamnă să răspundă. Se îmbracă cu gust, în culori pastelate și nuanțe simple, care laolaltă constituie un fundal discret pentru eleganta lui tovarășe. Automobilul îl conduce cu precizie și atenție, șofând, nu întrecându-se cu alții pe șosea.

Știe care este cel mai bun restaurant, unde domnește cea mai plăcută atmosferă. Știe cum și comande chelnerilor – după ce s-a interesat în prealabil ce preferințe are doamna și dacă îi este foame. Posedă arta de a transforma o simplă cină într-o adevărată sărbătoare. Om de lume, cultivat discută în cunoștință de cauză despre literatură sau muzică și colecționează opere de artă. Se arată re interesat de profesie și de hobby-urile frumoasei sale partenere, căreia îi consacră întreaga atenție ignorând deliberat prezența altor femei, fie ele cât de atrăgătoare. Pentru el în clipa aceea nu mai există nici o altă femeie pe lume – ea este unică. Se arată sensibil – și i-o spune – la felul ei de a se îmbrăca, la bijuteriile pe care le poartă sau ar trebui să le poarte la perfecțiunea machiajului ei sofisticat sau la prospețimea machiajului ei «natural». De cum cunoscut-o, află ce flori preferă și i le trimite a duzi. O singură duzină. Și dacă cumva se întâmplă ca întâlnirea și seara petrecută împreună să nu fie înălțimea așteptărilor, înfruntă eșecul cu seninătate străduindu-se ca măcar dragălașa doamnă să rămână cu o impresie plăcută. Un bărbat obișnuit oferă frumoasei căreia îi face curte, speranța stabilităii Don Juanul hollywoodian îi oferă... amintiri.”

Pentru vedetele filmelor sale, tactica seducției include și un element de belle-arte. După primele zile de filmare, Negulescu desenează în cărbune, paste ori simplu creion, un portret cât mai avantajos și cât mai senzual al divei cu pricina, îl încadrează într-un passe-partout asortat și-l trimite însoțit de un boboc de trandafir și un bilețel de genul: „Iată eroina filmului nostru, așa cum o vizez eu și cum numai tu scumpă X, o poți înfrunghia”.

lumea literară

PATRU SĂRBĂTORIȚI

● Din cei patru scriitori propuși pentru a fi omagiați la Casa Monteoru ne-am întâlnit numai cu trei: Romul Munteanu, Al. I. Ghilia și Mircea Sântimbreanu. Marin Sorescu a simțit nevoia să fie prezent printr-o scrisoare, citită de amfitrionul casei, Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor. Fiecare cu habitudinile sale. Și fără autorul „Ionei”, sala de consiliu a fost arhiplină, destule persoane rămânând în picioare. Cuvinte mari și fraze spirituale au rostit Fănuș Neagu, Florin Iaru, Dan Cristea, Constantin Crișan, Vasile Andronache și, bineînțeles, Laurențiu Ulici. Emoțiile vădite ale celor trei, împingându-i uneori până la pragul lacrimilor, au dat o notă aparte întâlnirii. S-au expus crezuri artistice, s-au elogiat maeștrii și s-a blamat o perioadă neagră în cultura română, s-au rememorat scene demne de a fi consemnate într-o istorie literară. Pe lângă toate acestea, sinceritatea a făcut o bună impresie, mai ales atunci când invitații și-au evaluat cu discernământ recitul. O astfel de omagiere a fost salutată și se spunea, prin gura președintelui, că astfel de întâlniri vor intra într-o tradiție. Avem creatori emarcabili pe care nu trebuie să-i uităm, mai ales a momente aniversare. Normal, după elogiile, vorbele spirit și aplauze, s-au oferit cadouri, în nota veselă a omagierii. Marele pescar Mircea Sântimbreanu nu putea căpăta decât capcane pentru pești. Degustător de licori, profesorul Romul Munteanu a primit câteva obiecte în care conținutul era pe măsura tăriei sale. Firește, Al. I. Ghilia a descoperit în pachetul său pensule și vârfuri de pictor din el să nu suferă. Acestea fiind zise, nu ne rămâne decât să urăm colegilor noștri **A MULȚI ANI!** Și, bineînțeles, să-și lesăvârșească opera, pe măsura harului cu care au ost înzestrați! O notă pentru subzol: salarii de la

departamentul cultural al televiziunii naționale n-au fost văzuți prin sală, preocupați pesemne de filmările la spectacolele mondene. Despre promptitudinea și inspirația acestora ne propunem să vorbim altădată. Merită să amintim de niște goluri care, parafrazându-l pe Arghezi, niciodată n-au sunat mai tare. ● Din Franța primim o plachetă de versuri, semnată de Horia Bădescu. Se numește „Le fer des épines” și e tipărită de editura „L'Arbre à paroles”. Presa franceză n-a întârziat să semnaleze evenimentul. Iată ce scrie Jean Poncet: „Horia Bădescu face parte din **ambasadorii** care onorează funcția publică. Director adjunct al Centrului Cultural Român la Paris, el nu este numai un gestionar de cultură, ci și om de cultură, adică un om al sensibilității”. Un poet veritabil, am putea adăuga noi. Poate Ministerul Afacerilor Externe se va gândi să trimită la ambasadele noastre din lume creatori de acest fel pentru ca imaginea României să se schimbe sensibil. ● Radiodifuziunea noastră ne ține numai în sărbători. Într-una din emisiunile sale am putut afla câte ceva și despre dansul la diverse popoare. Repartizarea a fost cât se poate de ingenioasă. Dacă piesele românești au fost toate dansuri populare, așa cum sunt culese din folclor, celelalte țări au fost prezente cu creații culte (de exemplu, **Romeo și Julieta** – Prokofiev) sau prelucrări din folclor. Prezentatoarea ne-a invitat, în mod expres, să alegem între prelucrarea unui ceardaș și un dans moroșenesc, în toată rusticitatea acestuia. Sugerăm noului director de programe muzicale ca la următoarele emisiuni să procedeze invers, fiindcă s-ar putea să aibă unele revelații. Nume ca Enescu, Jora, Gh. Dumitrescu, Bredeanu, Danga, Cuclin și numeroase altele îi vor limpezi multe amestecuri în care plonjează subalternii săi.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- **Câinii paradisului** (Abel Posse), proză, Ed. Cartea Românească, 4080 lei.
- **Și nimeni mai singur** (Grigore Grigore), poezie, Ed. Macarie, 3000 lei.
- **Zâmbet și popas** (Ion Dincă-Hobaia), eseu, ed. Macarie, 1500 lei.
- **Atentat la poezie** (Mihai Apostu), poezie, Ed. Macarie, 2000 lei.
- **Lancea frântă** (Adrian Popescu), eseu, Ed. Akademos, 3000 lei.
- **Libertatea de a trage cu pușca** (Geo Dumitrescu), versuri, Ed. Cartea Românească, 10.000 lei.
- **Prizonier în propria țară** (Aurel Sergiu Marinescu), publicistică, Ed. Du Style, preț neprecizat.
- **Căderea spre zenit** (Ilie Constantin), proză, Ed. Cartea Românească, 2550 lei.
- **Dicasterial** (Viorel Marineasa), proză, Ed. Arhipelag, 2000 lei.
- **Care Daniel?** (Al Ciorănescu), proză, Ed. Cartea Românească, 2856 lei.
- **Ochiul postum** (Eugen Bunaru), versuri, Ed. Marineasa, 950 lei.

MUZICA, PEISAJUL LIMITELOR

de GRETE TARTLER

Despre colaborarea muzicii cu peisajul. Messiaen, îndrăgostit de „ritmurile stelelor, atomilor, cântecelor de isăre... ritmurile corpului omenesc“ spunea că ar putea scrie pagini întregi: muzica apelor pa moartă în Pelleas, limpezimea izvoarelor imăvăratice la Fauré, purificarea în choralul Christ, stăpânul nostru, a venit la Iordan“), a cului (violent-eruptiv în *Le Sacre de rawinski*, lumină de artificii în Preludiul 24 de ebussy), aerului (turbulentă, fugă în choralul *ch wie flüchtig, ach wie wichtig*; melancolie *Norii* de Debussy). Muzica elementară, „anti-

gândire“, cum i s-a spus, colaborează în general cu peisaje aeriene, de flacără sau acvatic; vocea umană aduce pământul (centru de greutate, când zborul amenință să treacă dincolo de infinit).

Pentru Cioran, infinitul actual, non-sens pentru filozofie, e realitatea, esența însăși a muzicii. Colaborarea muzicii cu peisajul la Cioran: „Aspirația Nordului către alt cer a născut muzica germană – geometrie a toamnelor, alcool al conceptelor, beție metafizică. În Italia secolului trecut – târg de sunete – a lipsit dimensiunea nopții, arta de a presa umbrele spre a le extrage esența“. Mozart

evocă peisaje melancolice, „un vis de funeralii din altă viață“. Beethoven dezlănțuie furtuni: „a introdus salturi de umoare, a lăsat să intre mânia“. Bach e singura „definiție“ perfectă a muzicii: „Dacă există cineva care îi datorează totul lui Bach, acesta e Dumnezeu“. „Ascultând *Arta fugii*, îmi spuneam: Bach e refutația tuturor anatemelor mele“.

Dacă filozofia occidentală de după Renaștere nu a depășit prin nimic, crede Cioran, gândirea vechilor greci și a înțelepților orientali, în schimb muzica, „această mare scuză a lumii moderne“, reprezintă adevăratul peisaj european: „Unde să găsești echivalentul lui Monteverdi, Bach, Mozart? Prin muzică își revelează Occidentul fizionomia și atinge profunzimea. Dacă n-a creat nici o înțelepciune, nici o muzică proprie, nici chiar o poezie despre care să se poată spune că n-are seamăn, el și-a proiectat, în schimb, în creațiile muzicale, toată forța originalității, subtilității, misterului și capacității sale de inefabil. Ar fi putut iubi rațiunea până la perversitate, geniul său a fost totuși afectiv... Fără muzică, n-ar fi produs decât un stil de civilizație oarecare, prevăzut...“

În interviul acordat Sylviei Jaudeau, Cioran așează fără echivoc muzica într-un plan superior filozofiei: „E singura artă care conferă sens cuvântului absolut. E un absolut trăit... un absolut efemer“. Veșnicia clipei se revelează în sunet: „Muzica nu există decât atâta vreme cât durează audiția, ca și Dumnezeu cât timp durează extazul. Arta supremă și ființa supremă au acest lucru în comun, că depind în întregime de noi“. „Extazul muzical atinge extazul mistic. Ai sentimentul atingerii limitelor, de a nu putea ajunge dincolo. Nimic altceva nu contează și nu există. Te vezi scufundat într-un univers de puritate vertiginoasă. Muzica este limbajul transcendenței. Ceea ce explică acele complicități pe care le suscită între ființe. Le scufundă într-un univers unde granițele sunt abolite.“

plastică

UN SCULPTOR AL SCRITORILOR

de ION LAZU

Marele sculptor Constantin Popovici ne-a părăsit pe neașteptate, înainte de a fi împlinit 58 de ani. Avea în ate edificiul de neatins al unei opere emeiate cu fervoare, iar în față proiecte cu taie foarte lungă; se afla, precum știm cu toții, plină efervescentă creatoare în momentul nd nemiloasa scadență l-a abătut din zboru-i igrular. Căci de la Gh. Anghel încoace care, n statuia lui Eminescu din fața Ateneului, a lat românității reprezentarea în spațiu și în rmitate a Luceafărului poeziei naționale, nu îi este un altul care să binemerite mai cu ebire recunoașterea și recunoștința generață cât Constantin Popovici, sculptorul a cărui uișe genială ni l-a dat pe poetul Bacovia. ebuie să menționăm imediat, în continuarea estei idei că, dacă în ce-l privește pe inescu, după lucrarea lui Gh. Anghel, de-o musețe „dureros de dulce“, aproape sfântă, urată de contingent, s-au mai înregistrat în ele plastice unele rezultate remarcabile, ntre care statuia de Ion Vlad de la Paris și rtretul de C.P. însuși, apoi, în ce-l privește pe ălalt geniu al poeziei românești, Constantin

Popovici cu al său Bacovia 1971 pare să fi epuizat realmente această temă, lăsând un mare gol împrejur. Căci, într-adevăr, nimeni nu s-a mai semeșit să-l sculpteze pe George Bacovia, vreau să spun nici un artist care știe pe ce lume trăiește. N-am avut privilegiul să asist la dezvelirea minunatului monument, dar se pare că șocul asupra privitorilor a fost chiar mai mare decât în cazul statuii lui Eminescu realizată de Anghel – într-atât de îndrăzneată, pătrunzătoare și pregnantă fusese imaginea pe care sculptorul ne-a revelat-o. Și nu este acesta doar un abuz de cuvinte, cum își permit atâția, ci cu adevărat de o revelație este vorba, de intuirea exactă a destinului dramatic al poetului însingurat.

Lumea scriitoricească ar trebui să fie recunoscătoare în mod special lui Constantin Popovici pentru superbia gestului de a fi durat în marmoră și bronz busturile unui impresionant număr de scriitori și artiști români, a căror listă nu a fost egalată, după știința noastră, de nici un alt confrate de daltă sau penel: Călinescu, Rebreanu, Enescu, Davilla, Aricescu, Papiu Ilarian, Perlea, I. Gr. Popovici, Pacea, Ciucurencu, Apostu, Coșbuc, Blaga, Cuza,

Maniu, răspândite în toată țara, inclusiv în Basarabia, acoperind astfel, în mod programatic, întregul spațiu al geografiei și spiritualității noastre.

În ceea ce spun acum nu este doar o impresie neverificată, ci este chiar starea de spirit depistată printre prietenii și admiratorii lui C.P. Însă la drept vorbind, lucrurile vin mai de departe, căci, iată, după moartea lui Ludovic Antal C.P. îmi mărturisea textual: „Am încercat de mai multe ori să-i fac portretul, dar de fiecare dată îmi ieșea Enescu“. Pe atunci, mă gândeam că aceste apropieri și alunecări chiar țin de metafizica actului creator. L.A. îi fusese prieten apropiat, dar C.P. lucra la statuia lui Enescu, pe care și L.A. îl diviniza – și de fapt se trăgeau din aceeași Bucovină, iar afinitățile electivă pot marca înfățișarea celui care adoră. Tot așa se spune că afinitățile l-ar fi identificat pe Anghel cu Eminescu, pentru a cărui dreaptă întrupare s-ar zice că venise pe lume. În ultimele luni de viață ale lui C.P., pentru cei din preajma sa a devenit evident și chiar șocant faptul că sculptorul începuse să aducă într-un fel neașteptat cu Bacovia, de el executat în 1971 și despre care dl R. Cârnelci, martor la eveniment, îmi relatează că a fost contestat de dna Agata, care a exclamat, excedată: Acesta nu este Bacovia! La care sculptorul i-a notificat: Ba acesta este Bacovia. Cu înțelesul: nu așa cum l-ați văzut dv, ci așa cum l-am intuit eu!

Intuindu-l pe Bacovia în 1971, singurătatea-i cosmică și destinu-i de crucificat, oare nu cumva Constantin Popovici a avut premoniția propriului destin însingurat?

Ernesto Sábato

Ce face Sábato în momentele acestea „în care totul înaintea într-o existență mai profundă și enigmatică... și temătoare pentru ființele singurătice“ (Despre eroi și morminte)?

„Pictez, mai scriu ceva sau încep să mă gândesc la această atât de anevoioasă viață. Mie îmi place singurătatea. Am o senzație stranie de plăcere, mai ales toamna și iarna, când întunericul este atotstăpânitor. Apoi, după câteva ore, apare orchestra: se aude cântecul de ciocârlie, sturzi, găze. Și atunci ies în grădină să-mi privesc plantele“. În realitate, există o grădină a lui Sábato, alta a Matildei și a treia a lui Gladys. Cea a scriitorului se află la intrarea casei și este o junglă densă unde cresc arancaria, Gingo Biloba, un arbore preistoric, aguda, plantele agățătoare și impresionanta magnolie. „Acești arbori – spune – au mai mult de o sută de ani, după evaluările pe care le-a făcut un inginer silvic“. Printre obsesiile sale, există una care se impune îndeosebi: el nu îngăduie nimănui ca frunzele uscate să fie măturate de unde au căzut. „Plantele și arborii cresc la întâmplare, ele se amestecă. Trebuie să lăsăm ca natura să-și facă rostul“.

Povestea lui Sábato și a casei începe în 1943 când scriitorul își terminase eseuul său „Oricine și universal“, într-o colibă din munții Cordobei (Argentina) închiriată de la bătrânul Federico Valle. Acesta din urmă este autorul primului reportaj filmat, din Argentina, și al unui film dintre cele mai vechi, „Impuşcarea lui Lavalle“ (general argentinian, n.t.). Sabato revenise cu familia la Buenos Aires, tot atât de sărac precum plecase, și Valle îi închiriază pentru șaptezeci și cinci de pesos pe lună impunătoarea clădire din Villa de los Santos Lugares, cu condiția să-i permită uneori ca el și fiica sa Marinette să se instaleze acolo. Această clădire era ceea ce mai rămăsese dintr-o veche gospodărie țărănească a unui oarecare Lynch, și se prelungea până la stația Villa Lynch a căii ferate spre Lacroze. Când au sosit, Santos Lugares era un fel de sat de câmpie, cu garduri de sârmă ghimpată, căsuțe de țară modeste, băcăni și cârciumioare. Scriitorul s-a simțit subjugat de peisaj. Între micul apartament de pe strada Tagle, aproape de înălțimea celui din Las Heras, pe care îl părăsiseră acum un an și casa din inima munților, aceasta era alegerea prin care el combina contactul cu natura și apropierea de reviste și edituri. Se născuseră deja Jorge Federico și Mario, cei doi băieți, și Ernesto își câștiga existența scriind sub pseudonim articole de știință popularizată. Cu aceste venituri și cu serviciile ocazionale ale Matildei, a cumpărat casa.

Este limpede că, jumătate de secol mai târziu, la 83 de ani, timpul măsurat cu anii zboară ca o fulminantă rafală de mitralieră, pe când timpul scurt, cel al clipelor, poate fi etern. Este după miezul nopții și în Santos Lugares domnește o liniște apăsătoare. Nici măcar trenul, care trece la o sută de metri de casă, nu se aude la ora patru dimineața.

Dacă ar fi fost vorba de un vis l-am fi putut descrie astfel: Sábato plimbându-se noaptea, în liniștea din Santos Lugares, singuratic ca un alchimist părăsit de toți în zorii zilei. Ultima sa carte, „Abaddon...“, evocă spiritul răului. Diabolicul. Și pare un extras din Biblie. Ca și cum această casă în care s-a izolat atâta timp ar fi terenul pe care se dă marea luptă dintre Bine și Rău. După toate, Moartea, care încearcă să cuprindă cu ghearele ei corpul istovit al Matil-

«INIMA OMULUI NU PROGRESEAZĂ»

dei, îl pune pe Sábato să-și scrie memoriile, pe care le va denumi „Înainte de sfârșit“.

Este posibil ca fantezia colectivă să și-l închipuie pe Sábato ca pe un cruciat care se întoarce în fiecare dimineață din această bătălie titanică împotriva Răului, convertit într-o mare conștiință mortificată. Nu din întâmplare acest bătrân este figura căreia argentinienii îi oferă cea mai impresionantă autoritate morală și care poate pune în șah pe președintele națiunii, biserica Catolică, Forțele Armate, știința, breslele, pe Jorge Luis Borges – celălalt „mare“ – și pe oricare altul ca încarnare a puterii sau a prestigiului. Nu în zadar un spirit ca el, care duce o viață austeră într-un loc din Marele Buenos Aires, convoacă de fiecare dată un auditoriu de proporții când iese din cartier pentru a vorbi în public. Același lucru întâmplându-se când repetă la televiziune vechile sale idei despre inima omului și despre lipsa de progres a speciei.

După publicarea lui „Abaddon...“ în 1973, Sábato, a declarat că va abandona literatura pentru că vederea îi slăbește rapid și „într-un mod inexorabil“, și, spune în glumă, „ca și cum așa avea o sută de ani“. Sau poate el este omul care a văzut totul. Și, paradoxal, acești douăzeci de ani trecuți din clipa când a schimbat scrisul pentru pictură fac din spusele lui valori mai mult ca oricând, și lumea îl copleșește cu onoruri exaltându-l ca pe o mare conștiință tragică.

La ora zece dimineața, casa e în plină animație; Matilde, îmbrăcată într-un capot bordo, privește la televizor așezată pe un fotoliu, și se plânge de amețeli. Gladys pregătește micul dejun. Câinele ciobănesc și pisica Michina se provoacă unul pe altul. Și Sábato își continuă studiul. După șase ore, sobele au reușit să genereze un climat de incubator.

Scriitorul este îmbrăcat în stilul său cam tineresc: o cămașă uzată roșie, „jeans“ și pantofi mari cu talpă de cauciuc. Pe mâna sa stângă are două bandaje: unul îi învelește palma, iar celălalt îi protejează degetul mic. „Acum câteva zile am căzut urcând grăbit scările. Am obiceiul să urc două trepte“, spune, ca și cum ar fi un tată care vorbește de un adolescent neastâmpărat.

– Ce mai face degetul dumatilă?

– Bine. Mi-l vor amputa.

A azvârlit gluma cu aerul cel mai serios din lume. Umorul negru, aceasta este amprenta lui. În timpul convorbirii spunea, din când în când, o glumă cu evreii, o specialitate care îl distrează prin teatralitatea gesturilor și a accentelor.

Imediat, scriitorul explică de ce a rezistat să i se ia un interviu. („În ultimul timp am vorbit mult prin mass-media și, într-adevăr, chiar fără să o cer. Mă supără mult faptul de a se crede că

mă încăpățânez să apar drept arogant, deoarece refuz s-o fac“).

Probabil, o cheie a enormei charisma a lui Sábato rezidă în convingerea de fier cu care îi spune ideile, cu toate că ne asigură: „de fiecare dată sunt tot mai puțin dispus a crede în adevăruri absolute“. Îl citează pe Eccelesiastul pentru a spune că nu există nimic nou sub soare. „Inima omului este și va fi mereu aceeași pasiunile de asemenea. Împotriva a tot ce gândesc fanteziștii, nu există progres. Progresează mașinăriile, progresează știința. Fizica lui Einstein a depășit-o pe cea a lui Arhimede, pe să am vreo îndoială? Însă progres spiritual nu există. Inima omului nu progresează, este mereu ea însăși“.

În universul mental al scriitorului există esențe, există adevăruri intangibile și valori care nu se schimbă: „Schopenhauer – spune – ne avertizat că există epoci ale istoriei în care reacțiile sunt progresiste și progresul este reacționar“.

Ei bine, intelectul lui Sábato a închiziunea lui asupra lumii spre șaiszeci de ani, stăruie asupra principiilor universale ale omului. În acești ani de dezamăgire, corupție și pierdere marilor certitudini, Sábato continuă să afirme Adevărul, Etica, Libertatea, Justiția. Și cutremură față de suferința celor slabi, împreună cu victimele oricărei in justiții, cu care denunță arbitrarul puterii. Face să se audă glasul său tinerii, care azi au douăzeci de ani și sunt avizi de principii, îl sărbătorește ca pe un inițiator al tribului. Aceasta este ceea ce lipsește. Totdeauna a vorbit ca un om încovoiat de răutatea lumii coleric, bolnav de nervi, așa cum el însuși s-a descris. Totuși, este agățat de viață cu unghiile dinții, și poate din cauza asta corpul lui pare și oprit la șaiszeci de ani. Mic, agil, cu un corp fibros, umblă cu iuțeală, își ține mâinile buzunarele „jeans“-ului, se apleacă cu ușurință. Este convins că a trăit fericit ca un animal. I-ar plăcut să fie un câine sau cal. Cu toate acestea animalele sale echivalente ar putea fi veșterii lupul de mare, mai ales misterioasa cârțiță, și rozător aproape orb care trăiește noaptea construind tunele pentru a se hrăni cu rădăcini.

Relatările sale întesc totdeauna subteran „Tunelul“, „Despre eroi și morminte“, al cărui capitol mai atrăgător – „Pledoarie despre orbii“ descrie un scenariu dantesc, labirinturile pe care Secta orbilor le-a construit în subsolurile din Buenos Aires, „Abaddon, exterminatorul“, Cincilea Înger al Apocalipsului.

Există însă un Sábato mai puțin nocturn mai pământesc: „Sunt unii care mă întrebă cu am putut să scriu ceva atât de teribil...“ «Pledoarie...» În primul rând, aceștia nu sunt orbii obișnuiți. Doar un sărac cu duhul își poate închipui că orbii din Buenos Aires trăiesc cloace. Este o metaforă, însă eu însumi nu știu ce vrea să zică. Sunt lucruri ce ies din conștiință, și de aceea sunt adevărate“.

– Când lucrează scriitorul este amoral. În c

contrar, nu și-ar fi putut crea propriile pervertiri. adevărat?

– Inima omului este făcută din bine și din rău. În trecut, fie spus, nu știu de ce „Dumnezeu” se scrie cu majusculă și „demon” cu minusculă. Judecând după cele ce se întâmplă azi, ar fi trebuit să procedăm invers. Înă și sfinții erau convulsionați de mari năvălii. De exemplu, niciodată nu vom ști cum a fost viața lui Hristos deoarece de-a lungul timpurilor s-a căutat să se suprimă din figura lui tot ce putea fi negativ. De aceea, evangheliile pocrife, cele pe care Biserica le-a interzis două sute de ani după moartea lui Hristos, sunt interesante. El a avut ispite. Ce știm cu adevărat despre originea lui? Dacă ar fi fost un Dumnezeu absolut, originea nu ar fi fost atât importantă. Este notabil, în schimb, că Hristos, om din carne și oase, a putut să facă lucruri atât de extraordinare. Bun, binele și răul zac în noi toți.

– Ce semne ale răului întâlniți în sinea dumneavoastră?

– Eu am fost totdeauna distructiv cu mine însumi, am ars trei părți din ceea ce am scris. Am fost violent. Dacă există un loc unde se află răul și tot răul din mine, acesta este în cele trei romane ale mele. Lumea crede că un scriitor este un personaj care umblă cu un carnet în mână și ia note despre bunătatea și răutatea lumii. Nu, un scriitor caută în propria sa inimă, dacă nu o poate face, e preferabil să se apuce altă meserie. Mie, de exemplu, mi-ar fi plăcut să fiu dulgher, să duc o viață liniștită cu copiii și să poș în liniștea cartierului, să trăiesc și să mor în pace și mă zbugiuma atât de mult de nebunia lumii.

Nu totdeauna Sábato a vorbit despre caracterul său violent.

Acum admite că într-o epocă „umblam cu un revolver în buzunar. Era un Beretta calibrul 22. În realitate, aveam două revolve, pentru că era un Colt 38 pe care l-am moștenit de la tatăl meu”.

Spre anii '60, când era automobilist profesionist și a condus mai întâi o camionetă de teren, mai târziu un Fiat 600 și apoi un Dodge 300, purta mereu în geantă revolverul Beretta. Într-un moment dat, o ceartă cu un alt automobilist luase amploare. Sábato se afla în fața unui bărbat furios care îl insulta amenințător. „Mă învinuie că am făcut cutare manevră..., nu știu...

poate avea dreptate. Însă, în plin întuneric și sub amenințările lui, am scos pistolul din geantă, i l-am pus în față și l-am întrebat: «Ce anume dorești». Tipul a început să alerge spre un polițist. A venit cu el și eu i-am explicat că a fost un gest de apărare. Polițistul a fost tolerant, și mi-a spus doar atât: «Ce rușine. Sábato cu un revolver» De ce rușine? «Dacă toată lumea ar umbla cu revolvere».

– Nu este riscant faptul de a purta arme, pentru cineva temperamental ca dumneavoastră?

– Bine, asta este și cauza pentru care Matilde mă critică mereu: „Tu ești din natură violent și certăreț, nu purta arme la tine”. Și, din clipa aceasta, Beretta și vechiul Colt din 1911, le păstrez în sertarul noptierei mele. Însă sunt bine unse pentru că niciodată nu știu...

– Ați avut multe dispute?

– Da. De mic copil am avut mai multe dispute la fotbal.

S-a întâmplat în La Plata. Când a terminat cursul primar în orașelul Rojas, l-au trimis să urmeze cursul secundar la un colegiu depinzând de Universitate. Acolo sportul era obligatoriu. Se practicau mai multe discipline și tânărul s-a dovedit bun la atletism („Eram destul de iute, cea mai mare ispravă a mea consta în a alerga o sută de metri în douăsprezece secunde; eram bun la aruncarea săgeții și a discului, la fotbal, la box). În zilele acestea în care elevul „își călea caracterul” cu sportul, pe fațada unuia din cele două cluburi „mari” din La Plata, de Gimnastică și Scrimă, se putea citi: „Mens sana in corpore sano”. „Eu jucam ca apărător și făceam parte din echipa elevilor, astfel că atunci când se terminau meciurile ne strângeam în grup și ne încăieram cu cealaltă echipă, care ne era dușmană de moarte. Fiți atent, eu eram un adolescent... Spun doar că sportul conține pasiune, și eu sunt un om cu pasiuni”.

– Doreați să deveniți o stea?

– Jucam cu mult entuziasm, însă cariera mea a dat greș. M-a trădat capul.

– Pe dumneata?

– Da, și nu din cauză că nu aveam cap. S-a întâmplat că fiind penultimul fiu al unei familii cu unsprezece copii, moalele capului meu nu era prea calcifiat, chiar și azi simt că nu este un os tare, și lovirea cu capul în fotbal este o practică fundamentală. Astfel că, atât cât privește balonul rotund, am eșuat..

– Și acum vă place să urmăriți meciuri de fotbal?

– Este sportul cel mai frumos care există. La ultimul campionat mondial am văzut câteva scene minunate. Nu există sport care îi poate fi asemuit, are frumusețe. Și cel mai plăcut este acest sentiment fratern de echipă. De aceea mi-a părut rău când l-am scos pe Maradona. Acești tineri au rămas părăsiți. Lumea se miră că i-am scris o scrisoare lui Maradona. Asta pentru că m-a indispus mult ce s-a petrecut.

– Dumneavoastră nu l-ați condamnat?

– De ce să-l fi condamnat? Așa cum spune Evanghelia, cel fără de păcate să arunce primul piatră. Prima partidă fără Maradona a fost teribilă, au fost cu totul șterși. Eu, care am jucat, știu ce înseamnă spiritul de echipă, să admiri un coechipier. Maradona este un om rătăcitor, imprezizibil. Este un om complex. Însă m-am gândit la clipele prin care treceau el și echipa, și i-am scris. Nu am făcut-o dintr-un patriotism exagerat.

– Vă este dor de Maradona?

– Simt compătimire.

– Cu Mondialul de fotbal, n-ați avut impresia că, „aflându-ne noi pe punctul de a obține gloria, a intervenit ceva”?

– Noi, argentinienii, suntem atât de naționaliști încât până și cele mai mari defecte ale noastre ni se par unice. Nu, asta se întâmplă în toate țările. Am pierdut, bine, nu e mare nenorocire. Dar ei au fost mai buni, trebuie să recunoaștem.

Poate că este simplu să explici de ce imaginile copilăriei și ale tinereții, sexul și pasiunile se instalează în omul care își parcurge finalul vieții și cercul se închide: „Omul tinde la poligamie, cu toate că, din motive diferite, unii nu o practică. Așa cum spune La Rochefoucauld dacă memoria nu mă înșală și cu fiecare zi ce trece mă înșală tot mai mult – , nu totdeauna ești viteaz pentru viteză, și nici cast pentru castitate. Au existat mari culturi care au fost poligame. Trunchiul iudaic al creștinismului l-a reprezentat un popor de poligami. Este de ajuns să ne gândim la Solomon și la David sau, chiar, la marile culturi ale Orientului”.

– Monogamia este o născocire a omului.

– Nu mai spune..! Este o ipocrizie. Eu pentru Matilde mi-aș da de zece ori viața. Așa cum au spus totdeauna prietenii, ea este femeia puternică, tipică a Bibliei. Și este adevărat. Matilde este totul, eu nu aș fi făcut nimic fără ea. Au existat, însă, femei care m-au iubit mult, care m-au ajutat mult în clipe de tristețe și descurajare. Nu vorbesc de aventuri ci de sentimente. În casa mea nu au existat femei. Am fost unsprezece bărbați și educația a fost foarte rigidă, foarte severă. Într-atât încât până azi, când mi-a rămas doar un singur frate în viață, niciodată nu au existat confidențe între noi. Poate cu o soră lucrurile ar fi fost altfel...

– Cum se prezintă sexul la 80 de ani, populat oarecum de amintiri?

– În nici un fel. Sunt viu. Încă mă mai simt atras de o femeie frumoasă.

Totuși preferă să se refere la ele ca la un gen: „Femeile au fost totdeauna de mare ajutor pentru mine. Gândesc că ele sunt extraordinar de diferite față de noi. Da, bărbați și femei formează două specii”. Și argumentează imediat: în gândirea și povestirile lui Sábato curajul ocupă un loc foarte special. Însă nu este vorba numai de curajul epic al generalului Lavale sau al altor eroi masculini. „Cel al femeilor – spune – este un curaj deosebit de cel al bărbaților sau, chiar, evident superior, în situații de viață sau de moarte. Cred că există o diferență nu numai fizică, ci aproape metafizică. Îmi amintesc cazul unei femei ce se afla într-un spital după ce a adus la lumină trei gemeni. Soțul ei se afla așezat alături, pe pat, în timp ce ea alăpta pe unul dintre micuți. Figura fericită a acestei femei era zguduitoare, nu avea

importantă că atât ea cât și noi știam că destinul acestor copilași era să-i poarte să trăiască într-o colibă mizerabilă. Bine. Un bărbat nu este în stare să simtă ceva asemănător.“

– Și cum este curajul bărbaților?

– Nu știu, eu îl observ chiar acasă la mine. De câte ori văzând scenele de război la televiziune, Matilde privește în altă parte, îmi cere să schimb canalul sau uneori începe să lăcrimeze. În altă zi, eu priveam acest film bun care a fost Lawrence al Arabiei“. Însă, în timp ce se dădeau bătăliile, eu simțeam că ceva vibra în mine. Aceste bătălii erau un carnagiu feroce și, cu toate acestea, există ceva inerent bărbatului, această propensiune spre luptă, spre confruntare fizică, sau dacă bărbatul nu ar fi așa, nu ar fi războaie. Lumea spune: „Ce oroare, cu tot ce se întâmplă în lume“, referindu-se la Rwanda sau la Bosnia. Și gândește că toate războaiele se fac din interes. Desigur, există interese, însă asta nu explică totul. Există ceva masculin în spatele războiului. Și nu e nici o noutate. Din clipa în care bărbatul s-a născut bărbat, a existat barbarie“.

– Și care sunt defectele femeilor?

– Nu vreau să vorbesc de defecte deoarece s-ar putea crede că cineva e superior celorlalți.

– Dar ce anume nu înțelegeți la ele?

– De exemplu, bărfa, care este ceva tipic femeilor. Cu toate că există și asemenea bărbați, pentru că sexele nu sunt diferențiate într-un mod atât de absolut. Acum vorbesc în termeni generali, pentru că există bărbați feminizați și femei masculinizate.

Limbajul lui Sábato – cuvinte ca vervă, lașitate, curaj, eficacitate - face aluzie la vechile coduri de virilitate. Regatul său nu aparține de lumea aceasta, ci de un alt popor, de eroi și zei. Poate că și de aceea se entuziasmează vorbind de moarte și de viața de dincolo.

– Moartea este un mare mister. Nimeni nu a făcut confidențe și, cu toate acestea, mari filosofi, de la Pitagora sau Platon până la Schopenhauer, și-au pus întrebarea de ce anume sufletul este nemuritor. Reminiscența, de exemplu, este un fapt foarte important. Eu am experimentat-o și de aceea nu am nici o dorință.

Cum se strecoară „reminiscențele“ în mintea scriitorului? Sábato a trăit o experiență stranie. „Îmi amintesc că atunci când Jorgito avea vreo zece ani – noi nu-l trimiteam la colegiu – stăteam la masă comentând titlurile din ziare și,

deodată, el a dat o explicație cu vorbele lui. Și imediat i-am spus Matildei: «Acesta este imperativul categoric al lui Kant.» Vreau să zic, lucrul acesta se poate explica doar prin reminiscență, care este posibilitatea susținută de marile religii, aceea a reîncarnării“.

– Dumneavoastră credeți în asta?

– Schopenhauer a dedicat un număr mare de pagini problemei veșniciei omului. Și eu mă consider un spirit religios. Și spun că este o posibilitate. Suntem construiți din corp, suflet și spirit. Însă sufletul, care se află de la frunte în jos, este fântâna viselor, al mării arte, reședința inconștientului.

– Cum separați sufletul de corp?

– Sufletul se află încarnat în corp, și acesta aparține lumii fizice și se supune legilor ei. În

toate culturile s-a crezut că în timpul somnului sufletul se separă de corp. Atunci se schimbă noțiunea timpului, și ceea ce pentru noi este viitor, pentru suflet este prezent. Lucrul acesta îi permite să prezică. Procesul este în felul următor: visăm, sufletul se separă de corp și poate prezice lucruri.

– Dumneavoastră ați prezis?

– Da, cum de nu. Lucrul acesta ni s-a întâmplat tuturor.

– Vă reamintiți?

– În romanele mele sunt trei sau patru preziceri care s-au îndeplinit. Însă nu le voi spune, prefer să le citiți. Toată lumea are experiențe de acest fel.

– Eu nu cred că e posibil.

– Dar mai credeți în rațiunea pură? Nu există nimic important în ființa umană care să aibă vreo legătură cu rațiunea pură. Dragostea este irațională, visele sunt iraționale, acțiunile perverse.

– Atunci, dumneavoastră gândiți că există u dincolo?

– Da. De aceea nu mi-e frică de moarte. Mă întristează să părăsesc această viață și mi-e frică de anumite lucruri, de exemplu de cutremure însă de moarte nu mi-a fost frică niciodată. Odată, în Chile, l-am anunțat, convins, pe un coleg: „Ce păcat, curând va fi un mare cutremur la Santiago!“ Această convingere a ieșit spontan din mine. Și cutremurul a avut loc. Din cauză acestor presimțiri că există ceva, că există u dincolo, nu mi-e frică de moarte.

Sábato simte apropierea sfârșitului? Nimic în el nu indică asta, în afară de faptul că sfârșitul este menționat frecvent. Poate că este un act de exorcizare. De trei ori a crezut că îi sosise moartea: de două ori aflându-se în avion (în Roma și zburând deasupra junglei columbiene circumstanțele celei de a treia preferă să păstreze sub cheie. Anul trecut a căzut bolnav de o gripă care nu l-a părăsit timp de o lună. Într-o noapte febra i s-a urcat pe punctul în care medicul său îi spusese „Ernesto e cazul să internăm“. Răspunsul a fost: „Nu. Pe mine rădămă internează nimeni. Vreau să mor în stil vechi, în casă și fără tuburi și aparate. Și, m-a ales, vreau să liu treaz“.

Traducerea și adaptare
Ezra Alhasi

Număr ilustrat cu reproduceri după sculpturi de Petru-Alexandru Galai și grafică de Anca Simion-Boeriu

KAROL WOJTYLA: ACTOR ȘI DRAMATURG

de NICOLAE MAREȘ

Când, în seara zilei de 16 octombrie 1978, deasupra Capellei Sixtine a apărut fumul alb ce vestea Romei și lumii întregi că I Papă a fost ales de Consiliul ce dezbătea, de zile, în incinta Vaticanului – iar Cardinalul Felici rostea formula de promulgare a noului Suveran Pontif **Habemus Papam: inientissimum ac Reverendissimum minimum, Dominum Carolum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Wojtyla qui in nomeni imposuit Ioanem Paulum secundum...**, puțini oameni știau că în fața lor prezintă un Poet, un Dramaturg, un Actor.

Întocmai, un Actor, căci încă din primul an de studiu la facultatea de filologie polonă a Universității Jagiellone din Cracovia, promoția 1938-1939, tânărul din Wadowice va citi la orele literare din poemele sale de inspirație lică.

Colegul și prietenul său, Juliusz Kiedrzyński, or traducător și scriitor, fiul inspectorului școlar din Cracovia, îl va introduce pe Karol Wojtyla în lumea teatrului intelectualității cracoviene. O strălucită viață de vizită o reprezintă însăși facultatea, unde predau profesori exigenți de talie europeană.

Cursurile erau ținute de profesori, regizori, critici teatrali profesioniști, printre aceștia profesorul german Stromfeld, care evadase din Germania nazistă, ele fiind urmate nu numai de studenți, dar și de câțiva muncitori. Timp de un an se dădeau cursuri de teorie și de practică de mișcare, de dans, de muzică. După trei luni de repetiții, Karol Wojtyla și Karel Lukaszewicz, colectivul Studioului Dramatic '39 a prezentat comedia muzicală a lui Stanislaw Mikuszanski și a pictorului Marian Nizynski „Cavalerul lunatic”, un travesti după cunoscuta operă a lui Adam Mickiewicz.

Se remarcă însă și zilele satirice la situațiile și problemele actuale. Karol Wojtyla a prezentat cu prilejul „Zilelor Cracoviene”, un spectacol s-a bucurat de succes, remarcată fiind muzica compozitorului Stanislaw Mikuszanski, care „asocia în mod fericit folclorul muzical cu elemente de dans”. Timp de opt seri, tânărul Karol Wojtyla a jucat în rolul Berbecului din drac. În ritmul Polonezei se scanda: „Polonia nu poate exista, / Nu pot fi legende de Cracovia”, în timp ce în presă apăreau articole cu titluri îngroșate ce prevesteau inflația ce se apropia: „Nemții se pregătesc să răzluiească spre Rusia”; „De ce mocnește botezul pulberilor din Gdansk?” „America a respins matamul japonez”. „Nu vom ceda marea...”

Visurile legate de scenă ale tânărului Wojtyla erau durabile, în ciuda războiului implacabil și al izbucnit la 1 septembrie 1939, după care școlarul său a fost germanizat cu forță. Dintr-o scrisoare adresată spre sfârșitul anului 1939, Karol Wojtyla scria prietenului său: „Am văzut că tânărul muncește asiduu, profund în cărți, împreună de Artă și Știință”. Primele luni ale războiului scrie drama **David**, numele marilor scriitori romantici Mickiewicz, Kiedrzyński și Norwid sunt pomenite în episoadele sale, precum și modernistul Wyspianski pe care îl citește **ab ovo**, inclusiv Scrierile sfinte. Ajunge la

concluzia că totul este sau poate fi acțiunea **Îndurării** cu care trebuie să știi în primul rând să conlucrezi. Iar îndurării trebuie să știi să-i răspunzi cu **Smerenie**; în această direcție „lupta pentru poezie este o luptă pentru supunere”.

„De multă vreme port în mine aceste lucruri și se întâmplă că până nu le văd exteriorizate nu pot scrie despre acestea. Mă îmboldesc parcă. Viața mă obligă și îmi impune o anumită grabă. Dar **ars longa**: pot spune aceasta într-o altă accepțiune decât cea obișnuită. **Ars longa**...” Arta veșnică pentru tânărul Poet este o flacără ce arde continuu, înscamnă culmile gândurilor nemuritoare care se nasc din trăiri religioase, supunându-se chemărilor tainice ale credinței, Arta este „o călăuză în calea spre Dumnezeu, care are dimensiunea curcubeului dramatic: de la pământ în inima omenească spre Nesfârșit...” Nu întâlnim aici o viziune brăncușiană?

În postul mare al anului 1940, Karol Wojtyla scrie piesa **Iov**, „dramă din Vechiul Testament”, „acțiunea petrecându-se în vremurile de azi ale lui Iov, ale Poloniei și ale lumii”. Soarta lui Iov se identifică cu soarta țării sale ce zace sub împilare și suferință, poetul nădăjduind să întrevadă zorile eliberării.

Receptarea celor care i-au citit textul a fost încurajatoare, piesa fiind apreciată ca „foarte dramatică, scenică și încheată...” Aceasta îl determină să scrie în același an **Ieremia** (Dramă națională în trei părți) în care, în afara personajului biblic, ne este înfățișată înapoierea Poloniei din secolul al XVII-lea și doi dintre eroii lor tragici: hatmanul Ziolkiewski și părintele Piotr Skanga. Din textul plin de patos și dramatism transpare ideea înălțării ce poate avea loc după înfrângere, a triumfului ce poate fi dobândit prin renașterea morală.

În aceeași perioadă, Karol Wojtyla îl cunoaște pe marele actor și regizor, una din cele mai de seamă autorități din lumea teatrului polonez, Juliusz Osterwa, pe care îl frecventează, efectuând pentru el „o revizie osterviană” și traducând într-o limbă accesibilă „Oedip”.

Împreună cu unii interpreți din spectacolul „Cavalerul lunatic” și sculptorul Tadeusz Ostaszewski, cu viitorul președinte al Uniunii Scriitorilor Polonezi din anii '80, Wojciech Zukrowski înființează o trupă teatrală conspirativă, grup care se întâlnea săptămânal, pe la mijlocul anului 1940, având în repertoriu piesele: **Hamlet**, **Nunta** și **Eliberarea** de Wyspianski ș.a.

După revenirea la Cracovia a prietenului și colegului său din Wadowice, Juliusz Kotlarczyk, care va înființa **Teatrul Rapsodic**, denumit la început **Teatrul Nostru**, va prezenta la 1 noiembrie premiera „Împăratul Spiritului” de Juliusz Slowacki. Printre spectatori, regizorul Juliusz Osterwa și eminentul specialist în romantismul polonez, Stanislaw Pigon.

Karol Wojtyla interpretează rolul regelui Boleslaw cel Curajos întruchipat ca un nefericit, ca un sărman.

A urmat premiera cu **Berviowski** și **Samuel Zborowski**, tot de Slowacki, cu Wojtyla în rolul principal, întruchipând un protest moral împotriva pedepsei cu moartea. Au urmat **Imnurile** lui Kasprowicz, fragmente din Norwid, Wyspianski și **Pan Tadeusz** de Mickiewicz, în care tânărul actor a interpretat pe Părintele Robak. Iată cum descrie Tadeusz Kwiatkowski una din seri: „Deodată,

într-o liniște profundă răsună microfonul stației de amplificare germane, instalată pe clădirea de vis à vis. «De la Cartierul general al Comandamentului Suprem vă informăm... Au fost repurtate victorii ale armatelor germane în Europa, în localitățile...» Wojtyla nu s-a oprit însă, nu și-a schimbat tonul. Rostea cuvintele încet, liniștit, de parcă n-ar fi auzit vocea stridentă a speakerului. Mickiewicz a refuzat lupta gălăgioasă de afară, când s-a terminat cu laudele lătrate ale crimelor germane, Mickiewicz ne înfățișa împăcarea dintre Soplica și Chelar (...) M-am uitat pe fețele oaspeților prezenți. Ideea în sine ne îmbujora fețele. Ne-am simțit cu toții fii ai unui popor neînfrânt, în ciuda vicisitudinilor îndurate de-a lungul veacurilor”.

Cu teama în inimi că pot fi în orice clipă descoperiți de nemți și aruncați în lagărele de concentrare, tinerii grupați în jurul **Teatrului Rapsodic** au realizat în august 1944 o sută de reprezentații cu 22 de spectacole, prezentând șapte premiere. Asta a însemnat nespuse de mult pentru un teatru conspirativ.

Decesul tatălui la 18 februarie 1941 a constituit o puternică lovitură pentru tânărul Wojtyla. Trăirile acestuia au fost reținute de prietenul său apropiat Kiedrzyński, care scria: „Niciodată nu voi uita noaptea aceea, și cred că într-o mare măsură a fost hotărâtoare pentru creația lui Karol. Moartea părintelui său și reflecțiile sale de mai târziu l-au făcut să ia o hotărâre principială, definitivă: să devină preot”.

În timpul repetițiilor cu **Portretul artistului** de Cyprian Norwid, regizorul Juliusz Kotlarczyk rămâne șocat de rugămintea colegului și prietenului său, Karol Wojtyla: „Nu mai conta pe mine, te rog”. Mirat, acesta află că cel mai bun actor frecventează – conspirativ – cursurile Seminarului Teologic. N-au lipsit supărările, persuasiunile, îndemmurile de a nu-și irosi talentul, de-a reveni asupra deciziei. Toate încercările au fost zadarnice.

Putem spune, după Sfânta Scriptură, că Dumnezeu oferă oamenilor, în lumea creată, o mărturie permanentă despre sine, căci prin Cristos, Cuvântul făcut trup, oamenii pot ajunge la Tatăl cu Duhul Sfânt și se fac părtași la firea dumnezeiească.

Suveranul Pontif, care a trăit și a reflectat din fragedă tinerețe asupra problemelor Bisericii și ale credinței, îi declara în anii '80 lui Andre Frossard: „Am trăit din copilărie într-o atmosferă religioasă și niciodată nu m-am îndepărtat de această atmosferă, cu toate că situația și contextul existenței mele, îndeosebi că anii tinereții s-au schimbat și s-au suprapus cu o mare intensitate”.

Adăuga, totodată: „Problema esențială a fost pentru mine nu revenirea de la necredință la credință, ci trecerea de la credința moștenită, înșușită, deci mai mult „sentimentală” decât „cerebrală”, la credința conștientă și maturizată în accepțiunea alegerii aprofundate intelectuale și personale”.

În prezența unui public numeros – scriitori și cititori – la Casa Monteoru a Uniunii Scriitorilor au fost sărbătoriți săptămâna trecută patru reprezentanți de marcă ai literaturii române contemporane.

Iată-i pe trei dintre cei aniversați:

○ Criticul și profesorul Romul Munteanu – cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani

○ Prozatorul Alecu Ivan Ghilia – 65 de ani

○ Prozatorul Mircea Sântimbreanu – cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani.

